T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞANLIURFA MERKEZ VE BAĞLI KÖYLERDE ETNOBOTANİK BİR ARAŞTIRMA

Mehmet DAĞLI

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2015

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞANLIURFA MERKEZ VE BAĞLI KÖYLERDE ETNOBOTANİK BİR ARAŞTIRMA

Mehmet DAĞLI

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2015

Doç. Dr. Ömer Faruk KAYA danışmanlığında Mehmet DAĞLI'nın hazırladığı **"Şanlıurfa Merkez ve Bağlı Köylerinde Etnobotanik Bir Araştırma"** konulu bu çalışma 11/02/2015 tarihinde aşağıdaki jüriler tarafından oy birliği ile Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman :Doç. Dr. Ömer Faruk KAYA

Üye: :Prof. Dr. Selçuk ERTEKİN

Üye: :Prof. Dr. Hasan AKAN

Bu tezin Biyoloji Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylıyorum.

Prof. Dr. Sinan UYANIK
Enstitü Müdürü

Bu çalışma HÜBAK Tarafından Desteklenmiştir
Proje no:13152

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ	v
SİMGELER DİZİNİ	vi
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	4
3. MATERYAL ve YÖNTEM	6
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA	10
4.1. Araştırma alanının tanımı	10
4.2. Araştırma alanının jeomorfolojik ve jeolojik özellikleri	11
4.3. Araştırma alanının iklimsel özellikleri	12
4.4. Araştırma alanındaki bitkilerin floristik özellikleri	14
4.5. Araştırma alanındaki bitkilerin etnobotanik özellikleri	18
TERFEZIACEAE	18
PINACEAE	19
AMARANTHACEAE	19
AMARYLLIDACEAE	20
ANACARDIACEAE	20
APIACEAE	21
ARACEAE	23
ARISTOLOCHIACEAE	23
ASTERACEAE	24
BORAGINACEAE	28
BRASSICACEAE	29
CAPPARACEAE	30
CARYOPHYLLACEAE	31
CHENOPODIACEAE	32
CUCURBITACEAE	32
DIPSACACEAE	33
EUPHORBIACEAE	33
FABACEAE	35
GERANIACEAE	40
GUTTIFERAE	40
IRIDACEAE	41
JUGLANDACEAE	42
LAMIACEAE	42
LILIACEAE	47
LINACEAE	48
MALVACEAE	49
OROBANCHACEAE	50
PAPAVERACEAE	51
PLANTANACEAE	53
POACEAE	54
POLYGONACEAE	55

PORTULACACEAE 56
RANUNCULACEAE 56
ROSACEAE 58
RUBIACEAE 58
SALİCACEAE 59
SCROPHULARIACEAE 59
URTICACEAE 60
VITACEAE 61
ZYGOPHYLLACEAE 61
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER 62
KAYNAKLAR 64
ÖZGEÇMİŞ 67
EKLER 68

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ŞANLIURFA MERKEZ VE BAĞLI KÖYLERDE ETNOBOTANİK BİR ARAŞTIRMA

Mehmet DAĞLI

Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Biyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ömer Faruk KAYA
Yıl: 2015, Sayfa: 78

Bu çalışmanın amacı; Şanlıurfa'nın merkeze bağlı köylerinde yaşayan yöre halkının geleneksel olarak faydalanmakta olduğu doğal ve kültüre alınmış bitkileri belirlemek ve bu bitkilerin kullanım çeşitliliğini saptayarak etnobotanik açıdan önemini ortaya koymaktır. Yapılan arazi çalışması sonucu toplanan bitki örneklerinin teşhis edilmesiyle 39 familyadan 87 cinse ait 111 takson (67 tür, 27 alttür, 17 varyete) tespit edilmiş olup, bunun 9 tanesi kültür bitkisidir. Ayrıca taksonlardan 2 tanesi endemiktir. Bu 111 taksonun 1 tanesi Fungi aleminden Ascomycota divizyosuna, diğerleri ise Plantae aleminden Spermatophyta divizyosunun Gymnospermae ve Angiospermae alt divizyosuna aittir. İçerdikleri takson sayısına göre alandaki en büyük beş familya sırasıyla; Asteraceae (24), Fabaceae (23), Lamiaceae (19), Apiaceae (12) ve Poaceae (10)'dir. Bu taksonların korolojilerine baktığımızda 30 takson İran-Turan, 6 takson Akdeniz, 4 takson Doğu Akdeniz, 1 takson Batı Akdeniz ve 3 takson ise Avrupa-Sibirya elementidir. 67 taksonun korolojisi ise bilinmemektedir. Hayat formu bakımından değerlendirdiğimizde; 5 takson fanerofit, 5 takson kamefit, 43 takson hemikriptofit, 50 takson terofit ve 7 takson ise geofit'dir. Araştırma alanında tespit edilen bu taksonlardan genel olarak 27 tanesi gıda, 6 tanesi içecek, 3 tanesi baharat/tatlandırıcı, 39 tanesi insanlar için ilaç, 6 tanesi hayvanlar için ilaç, 2 tanesi yakacak, 25 tanesi hayvan yemi, 9 tanesi el sanatları (doğal boyama, süpürge, ağaç işleri), 1 tanesi çatı örgüsü, 4 tanesi muska/tütsü, 7 tanesi zararlı, 1 tanesi sosyal kullanımlar (süsleme) ve 2 tanesi de güzel kokusu ile sevilen bitkiler olarak kullanılmaktadır. Ayrıca 8 taksonun herhangi bir kullanımı olmayıp, yerel isimleri tespit edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Etnobotanik, Merkez ilçe, Yerel isim, Şanlıurfa, Türkiye

ABSTRACT

MSc Thesis.

AN ETHNOBOTANICAL RESEARCH IN ŞANLIURFA CENTRAL DISTRICT AND ATTACHED VILLAGES

Mehmet DAĞLI

Harran University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Biology

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ömer Faruk KAYA
Year: 2015, Page: 78

The purpose of this study is to determine the natural and cultivated plants used for traditional benefits by the local people who live in Şanlıurfa central district and attached villages and demonstrate the importance of these plants for the ethnobotanical aspects. By the identification of collected plant specimens within the field research 87 genera and 111 taxa belonging to 39 families (67 species, 27 subspecies, 17 varietes) were identified and 9 of these plants are cultivated plants. In addition, 2 of the identified taxa are endemic. 1 of these 111 taxa belongs to *Fungi* kingdom, *Ascomycota* divisio; the other taxa belong to *Plantae* kingdom, *Spermatophyta* divisio, *Gymnospermae* and *Angiospermae* subdivisio. By the number of taxa they contain, the top five families in the area; *Asteraceae* (24), *Fabaceae* (23), *Lamiaceae* (19), *Apiaceae* (12) and *Poaceae* (10). According to the chrology of these taxa, 30 taxa belong to Irano-Turanian, 6 taxa belong to Mediterranean, 4 taxa belong to East Mediterranean, 1 taxon belongs to West Mediterranean and 3 taxa belong to European-Siberian elements. Chrology of 67 taxa are not known. When the life forms of taxa are evaluated; 5 taxa are phanerophytes, 5 taxa are chamaephyte, 43 taxa are hemicryptophytes, 50 taxa are therophytes and 7 taxa are geophytes. The taxa determined from the research field are used for different purposes, for examplpe; 27 of them are used for food, 6 of them are used for beverage, 3 of them are used for spice/flavoring, 39 of them are used for medicine for people, 6 of them are used for medicine for animals, 2 of them are used for fuel, 25 of them are used for fodder, 9 of them are used for handicraft (natural painting, broom, woodwork), 1 of them is used for roofage, 4 of them are used for amulet / incense, 7 of them are harmful, 1 of them is used for social usage (ornament) and 2 of them are loved for their fragrance. In addition, 8 of these taxa are not used for any purpose, but their local names are determined.

KEY WORDS: Ethnobotany, Central district Vernacular name, Şanlıurfa, Turkey

TEŞEKKÜR

Çalışmam sırasında bilgi ve birikimiyle beni yönlendiren ve bu konuda bana destek olan danışman hocam Doç. Dr. Ömer Faruk Kaya'ya çok teşekkür ederim. Ayrıca bitki örneklerimin teşhisinde yardımcı olan sayın Prof. Dr. A. Selçuk ERTEKİN'e, arazi çalışmalarım sırasında bana eşlik eden arkadaşlarım Abdi SEYARCI'ya ve Müslüm YETİM'e, Beden Eğitimi Öğretmeni Turan VERMEZ'e ve Kimya Öğretmeni Aziz AK'a teşekkür ederim. Bunun yanında bitki preslemesinde bana yardımcı olan kardeşlerim Faruk ve Cihan DAĞLI'ya, tezimin yazım aşamasında önerileri ile yardımcı olan Yüksek Lisans Öğrencisi Hasan KARAKEÇİ'ye, tez yazımında yardımcı olan Gülsüm Gamze HOCAOĞLU'na ve tez özetinin İngilizce çevirisindeki katkılarından dolayı Öğr. Gör. Hatice TOSYAGÜLÜ ÇELİK'e ayrı ayrı teşekkür ederim. Kaynak kişi tespitinde yardımcı olan anneme ve babama da özellikle müteşekkirim. Son olarak arazi çalışması yaptığım köylerde bana arazi çalışmaları sırasında ve bitki tanımlamalarında yardımcı olan Şanlıurfa yöre halkına çok teşekkür ederim.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 4.1. Şanlıurfa il haritası 10
Şekil 4.2. Şanlıurfa istasyonunda yağışın mevsimlere göre dağılımı 14
Şekil 4.3. Şanlıurfa'nın ombrotermik diyagramı 14
Şekil 4.4. Araştırma alanının topografik uydu haritası 15
Şekil 4.5. Araştırma alanındaki büyük familyaların takson sayıları 16
Şekil 4.6. Araştırma alanındaki taksonların fitocoğrafik bölgeler göre dağılımları 16
Şekil.4.7. Araştırma alanındaki taksonların Raunkiaer (1934)'e göre hayat formları 17
Şekil.4.8. Araştırma alanındaki taksonların kullanım alanlarına göre yüzde olarak dağılımı 18
Ek Şekil 4.1. Tülmen Köyü'ndeki kaynak kişiler ile yöre bitkileri hakkında görüşme 68
Ek Şekil 4.2. Çamlıdere Köyü'nde anket çalışması 68
Ek Şekil 4.3. Payamlı Köyü'nde bitkileri isimlendirirken 69
Ek Şekil 4.4 Mutlukaya Köyü'nde anket çalışması yapılırken. 69
Ek Şekil 4.5. Külünçe Köyü'nde anket çalışması yapışırken. 70
Ek Şekil 4.6. *Cardaria draba* (kınıberk) yemeği 70
Ek Şekil 4.7. *Cardaria draba* (kınıberk) ile yapılmış pide 71
Ek Şekil 4.8. *Anchusa azurea* var. *azurea* (gurizik)'nın çiçeklerini çocuklar emer 71
Ek Şekil 4.9. *Malva parviflora* (tollik) ile yapılmış yemek 72
Ek Şekil 4.10. *Carduus pycnocephalus* subsp. *breviphllarius* (kerbeş) gövdesi soyulup yenilir. 72
Ek Şekil 4.11. *Vitis vinifera* (mevuji reş)'nın meyveleri yazın kurutulup, kışın yenilir 73
Ek Şekil 4.12. Çamlıdere'de köylüler *Terfezia bouderi* (keme) topluyorlar 73
Ek Şekil 4.13. *Gossypium hirsitum* (pamuk)'un gövde ve yaprakları yakacak amaçlı toplanır. 74
Ek Şekil 4.14.*Pistacia vera* (kalıkı fıstığa) dalları yakacak amaçlı toplanır 74
Ek Şekil 4.15. *Peganum harmala* (uzellik) nazardan korusun diye evlerde duvara asılır 75
Ek Şekil 4.16. *Centaurea virgata* (süpürgei tel)'nın kurumuş dalları süpürge amaçlı kullanılır. 75
Ek Şekil 4.17. *Salix alba* (bisorık)'dan yapılmış bir beşik 76

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa No
Çizelge 3.1. Bitkilerin kullanım kodları	7
Çizelge 3.2. Bitkilerin kullanılan kısımları	8
Çizelge 3.3.Lokaliteler	8
Çizelge 4.1. Şanlıurfa meteoroloji istasyonu verileri	14

SİMGELER DİZİNİ

D.Akd.	Doğu Akdeniz
Akd.	Akdeniz
B.Akd.	Batı Akdeniz
Avr.-Sib.	Avrupa – Sibirya
İr.-Tur.	İran – Turan
Th	Terofitler
G	Geofit
Ph	Fanerofitler
Ch	Kamefitler
H	Hemikriptofitler
*	Kültür bitkisi
●	Endemik

1.GİRİŞ

Etnobotanik araştırmalar, deneme yanılma yoluyla edinilmiş ve uzun bir zaman sürecinde nesilden nesile aktarılarak günümüze ulaşmış çok değerli bilgileri içerirler. Etnobotanik insanlar ile bitkiler arasındaki tüm ilişkileri inceleyen bir bilim dalıdır ve bu kavram ilk defa 1896 yılında botanikçi John W. Harsberger tarafından "The purposes of Ethnobotany" adlı eserinde kullanılmıştır (Sadıkoğlu, 1998).

Evrim süreci içinde insan-bitki ilişkileri inceleyen etnobotanik teriminin geniş anlamına baktığımızda "bir yörede yaşayan halkın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve o bitkiler üzerine etkileri" olarak da özetlenebilir (Yıldırımlı, 2004).

İlk çağlardan kalan arkeolojik bulgulara bakıldığında insanlar sağlık sorunlarını gidermek ve besin kaynağı ihtiyaçlarını karşılamak için öncelikle bitkilerden faydalanmışlardır (Baytop, 1999).

Bu bitkilerin bazılarının tarımı yapılırken bazılarının ise doğal olarak toplanarak tüketimi yapılmaktadır. Gıda, hayvan yemi, ilaç, el sanatları, yakacak gibi çok farklı amaçlarla kullanılan bitkiler günümüzde çok önemli bir yer tutarken hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olmuşlardır (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2011).

Modernleşme, kentlere göç, sağlık hizmetlerine daha kolay erişim, yol ve ulaşım araçlarındaki gelişmeler vb. faktörlerin etkisi ile günümüzde etnobotanik çalışmaların yapılması giderek zorlaşmaktadır. Bu etnobotanik bilgilerin kayıtlı olmaması ve genç nesillerin ilgisizliği nedeniyle de gün geçtikçe kaybolmaktadır. Bu bilgilerin kayıt altına alınabilmesi için organize ve kapsamlı bilimsel nitelikli çalışmaların en kısa sürede yapılması gerekir. Ancak özellikle kentlere göç nedeniyle haritada görülen köylerde yaşayanların büyük ölçüde şehirlere göç etmesi ilk kullanıcılara ulaşılması hususunda önemli bir engel teşkil etmektedir. (Şimşek ve ark., 2002).

Geçmişten gelen, günümüze hala kullanılan ve günümüzün sentetik ilaçlarının birçoğunun temelini oluşturan bitkileri tanıyıp doğru kullanmak büyük önem taşımaktadır. 20 yy.'ın son çeyreğinde sentetik ilaçların faydalarının yanında zararlarının ve yan etkilerinin de oldukça fazla olduğunun saptanması sonucu birçok hastalığın tedavisinde bitkisel ilaçlara bir geri dönüş yaşanmıştır. Yeşil akım doğaya, dönüş olarak adlandırılan bu akımda, bitkisel ilaçlar basit günlük hastalıkların tedavisinde ilk tercih olmuştur (Kızılarslan, 2008).

Türkiye, coğrafi konumu, jeomorfolojik yapısı ve değişik iklim tiplerinin etkisi altında bulunması nedeniyle son derece zengin bir floraya sahiptir (Kendir ve Güvenç, 2011).

Türkiye birbirinden hem iklim hem de bitki örtüsü yönünden, dolayısıyla floristik yapısı bakımından farklı 3 bitki coğrafyası bölgesinin karşılaştığı bir konumdadır. Bunlar Kuzey Anadolu'da Avrupa-Sibirya, Batı ve Güney Anadolu'da Akdeniz ve İç ve Güney Doğu Anadolu'da yer alan İran-Turan Bitki coğrafyası bölgeleridir (Erik ve Tarikahya, 2004).

Türkiye Florası'nda toplam tür sayısı, yabancı kaynaklı (alien) ve kültür bitkileri dahil 9.221'dir. Bunlardan çok azı (233 tanesi) alien ve kültür olup, Flora'daki oranı % 2.5 gibi çok küçük bir orandır. Geri kalanı doğal türlerden oluşmaktadır. Toplam takson sayısı olan 12.006'dır. Endemizm bakımından, Flora'daki endemik tür sayısı 2.891'dir. Bu sayıya endemik olan 497 alttürü ve 390 varyeteyi dahil ettiğimizde toplam endemik takson sayısı 3778'e çıkmaktadır (Erik ve Tarikahya, 2004).

Türkiye'nin yukarıda rakamsal olarak da ifade edildiği gibi zengin bir flora ve kültür mirasına sahip olmasına rağmen Anadolu'da yabani bitkilerin halka arasındaki tedavi, gıda ve diğer amaçlarla kullanılışını konu alan bilimsel nitelikte çalışma sayısı çok azdır (Şimşek ve ark., 2002).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, etnobotanik özellikleri bakımından tam anlamıyla çıkarılmamış bölgelerimizden biridir. Bu çalışma ile bu bölge içinde yer alan Şanlıurfa ili Merkez'e bağlı köylerinde etnobotanik değeri olan bitkiler tespit edilip kayıt altına alınmıştır Yaptığımız bu çalışma daha sonra yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacak, yöre halkı bu konuda bilinçlendirilerek etnobotanik mirasımızın korunmasına ve gelişmesine yardımcı olacaktır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Türkiye Florası'nda tanımlanmış yaklaşık 12 bin taksonun maalesef büyük bir kısmının etnobotaniği hakkında bilgilerimiz oldukça yetersizdir. Günümüzde bu konuda yazılmış iki kitap mevcuttur. Baytop (1997) tarafından yazılan kitapta bitkilerin yöresel isimleri ve kısmen bazı bitkilerin kullanım alanları belirtilirken, Güner ve arkadaşları (2012) tarafından eserde genel olarak tanımlanan taksonların sadece yöresel isimlerinden bahsedilmektedir.

Türkiye'nin genelinde olduğu gibi Güneydoğu Anadolu'da da etnobotanik araştırmalar maalesef oldukça kısıtlıdır. Şu ana kadar yapılan kapsamlı çalışmalarda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin tıbbi ve aromatik bitkileri (Özel, 1999) ile tıbbi ve endemik bitkileri (Saya ve ark., 2001) tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın yapılacağı Şanlıurfa'da ise son yıllarda bu amaçla yapılan çalışmalar da bir artış söz konusudur.

Literatür taramaları sonucunda genel olarak Şanlıurfa ilinde yapılan etnobotanik çalışmalar arasında; Urfa'da Hastalıkların Tedavi Şekilleri (Işıkoğlu, 1971), Urfa'da Doğum Gelenek ve Görenekleri (Nahya, 1983), Urfa'ya özgü ilaçlar (Çini, 1983) Kanser Hastalığında Tedavi Amacıyla Kullanılan Yöresel Bitkiler (Yücecan, 1991), GAP Yöresindeki Kapari'nin Etnobotaniği (Akan ve ark., 2004), Şanlıurfa Semt pazarlarında Satılan Doğal Bitkilerin Etnobotaniği (Akan ve ark., 2005a), Şanlıurfa Müzikal Enstrümanları (Akan ve ark., 2005b), Şanlıurfa isotunun Tarihçesi ve Etnobotanik Özelikleri (Akan ve Aslan., 2005c), Kalecik Dağı'nın Etnobotanik Özelikleri (Akan ve ark., 2005d), GAP Yöresindeki Tıbbi ve Aromatik Bitkiler (Akan ve ark., 2005e), Zeytinbahçe-Akarçay (Birecik, Şanlıurfa) arasında kalan bölgenin etnobotanik özellikleri (Balos ve Akan, 2007) Arat Dağı Etnobotanik Özelikleri (Akan ve ark., 2008), GAP Bölgesinde toplanan meyan kökü (*Glycrrhiza glabra* L.) taksonun ihracat durumu, etnobotanik özelikleri ve tıbbi önemi (Akan ve Balos, 2008), Şanlıurfa'da Bazı Odunsu Bitkilerin Etnobotaniği Üzerine Bir Araştırma (Aslan ve ark., 2011), Birecik (Şanlıurfa) Yöresindeki Bazı Baklagil

Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri (Akan ve ark., 2013) yapılan çalışmalar gösterilebilir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın materyalini, Şanlıurfa'nın ili merkez ilçeye bağlı köylerde çeşitli amaçlar için (gıda, ilaç, süs, yakacak, boya ve hayvan yemi vs.) yöre halkı tarafından kullanılan, bitkiler oluşturmaktır.

2013-2014 yılları arasında merkeze bağlı köylere gidilerek kaynak kişiler tespit edilip, onlarla çeşitli tarihlerde görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler birebir anket çalışması şeklinde yapılmıştır. Genel olarak anket çalışmasında sırasında şu üç temel başlıkta sorular sorulmuş ve daha alt başlıklarda ayrıntılanmıştır;

- Bitkinin yöresel adı nedir?
- Bitkiden ne amaç ile yararlanıyorsunuz?
- Bitkini hangi kısmından yararlanıyorsunuz?

Anket çalışmaları sonucunda tespit edilen bitkilerin vejetasyon evrelerine rastlayan aylarda mümkün olduğu kadar yöre halkı ile beraber bitkiler toplanılmıştır.

Araştırma sırasında tespit edilen bitkilerin teşhisinde temel olarak Davis (1965-1985), Davis ve arkadaşları (1988), Güner ve arkadaşları (2000) adlı eserlerden yararlanıldı. Ayrıca yine çalışma alanı ve çevresinde daha önce yapılmış, Akan ve arkadaşları (2005), Kaya ve Ertekin (2009) ve Akıl ve Kaya (2014) ile Dicle Üniversitesi Herbaryumu (DUF)'ndan yararlanıldı. Teşhisi yapılan bitkiler familyalarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Araştırma sırasında sadece yöresel adı tespit edilen bitkilerde listede belirtilmiştir. Bitkilerin kullanım kodları ve bitkilerin kullanılan kısımlarına ilişkin tanımlamalar için Ertuğ ve arkadaşları (2004) ile Cansaran ve Kaya (2006)'nın çalışması kullanıldı (Çizelge 3.1, Çizelge 3.2).

Çizelge 3.1. Bitkilerin kullanım kodları

I.	**Gıda Bitkileri**
01	Gıda-yemek olarak tüketilenler
	Yaprak ve filizleri yenenler
	Kök ve gövdeleri yenenler
	Yumruları yenenler
	Meyve ve tohumları yenenler
	Mantarlar
	Çiçekleri yenenler
02	İçecek olarak (çay vb.) tüketilenler
03	Baharatlar-tatlandırıcılar
04	Şifalılar
05	Çerezler
06	Sakız
07	Diğer (maya, bitki özleri vb.)

II.	**İlaç olarak yararlanılan bitkiler (Şifa bitkileri)**
01	İnsan tedavisinde
02	Hayvan tedavisinde

III.	**Yakacak olarak yararlanılan bitkiler**

IV.	**Yem olarak yararlanılan bitkiler**

V.	**El sanatlarında yararlanılan bitkiler**
01	Doğal boyamada kullanılan (boyar madde ve mordanlar)
02	Hasır örme
03	Sepet örme
04	Süpürge
05	Ağaç işleri (kap,kaşık,kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları
06	Tespih, boncuk
07	Nazarlık
08	Diğer (ip, alet sapı, hediyelik eşya vb.)

VI.	**Diğer yararlı bitkiler**
01	Çatı örtüsü, çardak, çit bitkileri
02	Yağ elde edilenler (sığla, defne vb.)
03	Katran
04	Zamk, tutkal
05	Uyuşturucu, yatıştırıcı
06	Muska, büyü, tütsü
07	Kuş, balık, avında kullanılanlar
08	Süs bitkileri
09	Gölge vericiler
10	Böcek kovucu, öldürücüler
11	Küf ve mantara karşı
12	Sabun
13	Arıların bal aldığı bitkiler
14	Erozyona karşı kullanılanlar
15	Su kurutma ve temizleme
16	Sosyal kullanımlar (çocuk oyunları, süsleme vb.)
17	Rüzgar kesiciler
18	Diğer (kuluçka, döllenme vb.)

VII.	Yararlı/zararlı kabul edilen bitkiler
01	Zararlılar
02	Bir başka yararlı bitkiye işaret edenler
03	Hayvanların sevmediği, yemediği bitkiler
04	Zehirli olduğu bilinen, zehirli olduğuna inanılan bitkiler
05	Güzel kokusuyla sevilenler
06	Kötü kokan bitkiler ve kötü koktuğu için ad verilenler
07	Dış görünüşüyle adlandırılanlar
08	Çok görüldüğü bir yere dayanarak isim verilenler
09	Diğer (mevsimsel işaretler vb.)

Çizelge 3.2. Bitkilerin kullanım kısımları

A	Tüm bitki
B	Kökleri
C	Toprakaltı gövdesi
	Ca Yumru gövde
	Cb Rizom
	Cc Soğan
	Cd Sert soğan
D	Gövdesi
E	Yaprakları-filizleri
F	Çiçekleri
G	Meyvesi
H	Tohum
I	Diğer
	Ia Öz
	Ib Kabuk
	Ic Lateks
	Id Reçine
	Ie Kozalak
	If Katran
K	Mantar
L	Liken

Bu çalışma sırasında araştırma alanı içerisinde etnobotanik özellikleri olan bitkilerin tespit edildiği lokaliteler kodlanmıştır (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3 Lokaliteler

1	Kızılkuyu köyü
2	Yukarı İçkara köyü
3	Tülmen köyü
4	Kızlar köyü
5	Akziyaret / Hamurkesen köyleri
6	Altın köyü /Külünçe köyleri
7	Bağlar köyü / Yanıklı mezrası
8	Payamlı köyü
9	Çamlıdere
10	Merkez Pazar yerleri

Araştırma alanının genel özellikleri (coğrafik, jeolojik ve toprak vs.) hakkındaki bilgiler Anonim (2010) çalışmasından yararlanıldı. Araştırma bölgesinin iklim özelliklerinin tespiti, Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı (Anonim, 2014)'ndan temin edilen veriler ile ortaya çıkarıldı.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

4.1. Araştırma alanının tanımı

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde bulunan Şanlıurfa, doğuda Mardin, kuzeydoğuda Diyarbakır, kuzeybatıda Adıyaman, batıda Gaziantep ve güneyde Suriye toprakları ile çevrelenmiş bir sınır şehridir. Şanlıurfa Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Orta Fırat bölümünde yer alır. Yüzölçümü 19615 km^2'dir. Coğrafi konumu 36^0 40" ve 38^0 02" kuzey enlemleri ile 37^0 50" ve 40^0 12" doğu boylamları arasında yer alır. Dağlar Şanlıurfa'nın % 22'sini, ovalar % 16,3 platolar % 61,7 oluşturur (Anonim, 2010) (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Şanlıurfa il haritası

789 km'lik Türkiye-Suriye sınırının bir bölümünü ilin güney sınırı oluşturur. Genelde bir ova görünümündeki il merkezinin rakımı 518 m'dir. Şanlıurfa kontinental (karasal) iklim özelliği gösterir. Matematik konum itibariyle ekvatora yakın olup, deniz etkisinden uzak bir bölgede bulunmaktadır. Bu nedenle karasal iklim özelliği ağır basmaktadır. Bu özellik sıcaklık ve yağış bakımından kendisini

göstermektedir. Kar ve don olayının görüldüğü gün sayısı oldukça azdır (Anonim, 2010).

Konum itibarıyla Arap Platformu'nun kuzey bölümleri ile Güneydoğu Toroslar'ın orta kısmını güney etekleri üzerinde yer almaktadır. İlin kuzeyinde bulunan dağların yükseklikleri düşüktür. Dağlar arasında geniş ovalar yer alır. İldeki başlıca dağlar; Karacadağ (1938 m), Tek Tek (800 m), Susuz (801 m), Takur Tukur, Germuş (771 m), Şebeke (750 m) ve Arat (840 m) dağlarıdır. İl genel olarak plato görünümünde olup, başlıca ovaları şunlardır: Harran, Suruç, Viranşehir, Hilvan, Ceylanpınar, Bozova ve Siverek. En önemli akarsuyu Fırat Nehri'dir. Şanlıurfa kenti içinde göl olarak nitelendirilen Halil'ür Rahman ve Ayn-Zeliha olmak üzere iki küçük göl mevcuttur. Hz. İbrahim'in ateşe düştüğü rivayet edilen yerde oluşan bu iki göl nehir merkezinin güney batısında yer almaktadır. Rivayete göre Hz. İbrahim'in düştüğü yer, Halil'ür Rahman Gölü'dür (Anonim, 2010).

4.2. Araştırma alanının jeomorfolojik ve jeolojik yapısı

Yörede Senozoyik yaşlı sedimanter ve volkanik kayaç grupları yer almaktadır. Altta Paleosen killi serileri ile başlayıp, bunların üzerine uyumlu olarak Midyat grubuna tebeşirli Gaziantep formasyonu uyumsuz olarak Oligosen kovasal konglomeratik olarak sergilenmiştir. Silvan grubuna ait alt miyosen Fırat formasyonu (karbonatlı) ve bunları örten çok geniş pleyistosen bazalt lavları ile petroğrafik dizilimlerini tamamlarlar (Anonim, 2010).

Jeomorfolojik olarak yöre üst pliyosen-alt pleyiptosen yaşlı aşınım yüzeyleri plegistosen yaşlı sekiler, Holosen yaşlı birikinti yelpazeleri ve vadi taban düzlüklerinden ibarettir. Genelde çalışılan alanın kuzey, güneybatı ve batı bölümlerinde aşınım yüzeyleri ile yüksek sekiler, güney ve güneydoğu bölümlerinde ise hafif eğimli taban düzlükleri, birikinti yelpazeleri yer almaktadır. Jeomorfolojik birimler genç tektonizmanın kontrolünde gelişmiştir. Özellikle sekileri deformasyona uğratarak duyarsız hale sokmuştur. Yörede en etkin olanı 75 km uzunluğundaki eğim ters ve yanal sağ atılımlı Bozova fayıdır. Bu fayı Akçakale grabeninin

şekillenmesinde önemli rol oynanmış grabenin batı kenarını kontrolünde tutmuştur (Anonim, 2010).

Şanlıurfa yapı bakımından üçüncü jeolojik zamanın son katı olan poliosen bölümünün karakterini göstermektedir. Eski dünyanın bir bölümü ile birlikte oluşmuştur. Kıvrımlar oluşmadan önce Anadolu'nun bulunduğu sahada Thitys adı verilen bir deniz bulunmaktaymış. Üçüncü zamanın sonu dördüncü zamanın başlangıcında gerçekleşen yan basınç ve patlamalardan pek etkilenmeyen Şanlıurfa, üzerinde bulunduğu sert kütle üzerinde biraz yükselmiş ve yer yer kıvrımlara uğramıştır. Şanlıurfa ilinin kuzeydoğu yöresi özellikle Siverek, Hilvan ve Viranşehir, Karacadağ'dan fışkırmış bazaltlardan oluşmuştur. İlin bir kısmı ise kalker formasyonu ile kaplıdır. İl jeolojik bakımdan oldukça karmaşık bir yapı sergilemektedir (Anonim, 2010).

4.3. Araştırma alanının iklimsel özellikleri

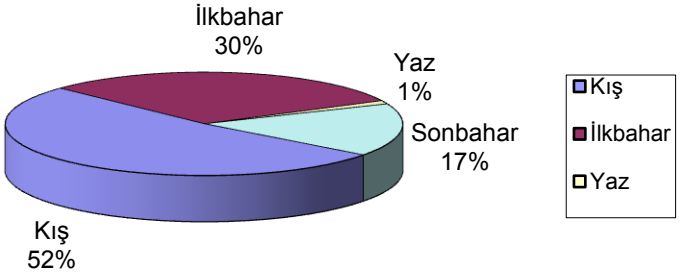
Herhangi bir yerde yağış miktarı çeşitli faktörlerin etkisi altındadır. Bunlar; yükseklik, yer şekli ile denize uzaklık ve yakınlıktır. Genel bir kaide olarak belirli bir yüksekliğe kadar çıkıldıkça yağış artar (Akman, 1999). Araştırma alanında yükseklik farkları oluşmadığından alanda bütün kesiminde yağış miktarında değişme olmamaktadır.

Aylık yağışların, yılın bir veya birkaç mevsimine toplanma eğilimi göstermesinden ötürü birbirinden farklı yağış rejimleri oluşur. Yağış rejimi hakkındaki bilgiler biyolojik açıdan son derece önemlidir. Yıllık yağış miktarı ilk bakışta önemli olmasına rağmen bunun mevsimlere göre nasıl dağıldığını göstermez. Bitkiler açısından yıllık yağış miktarı kadar bu yağışın mevsimlere dağılışı da önemlidir. Gerçekten vejetatif büyüme devresinde maksimum bir yağış, vejetasyonun istirahat devresindeki maksimum bir yağışla aynı ekolojik öneme sahip değildir (Akman, 1999). Araştırma alanının iklimini tanımlayabilmek için Şanlıurfa meteoroloji istasyonunun verileri kullanılmıştır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Şanlıurfa meteoroloji istasyonu verileri

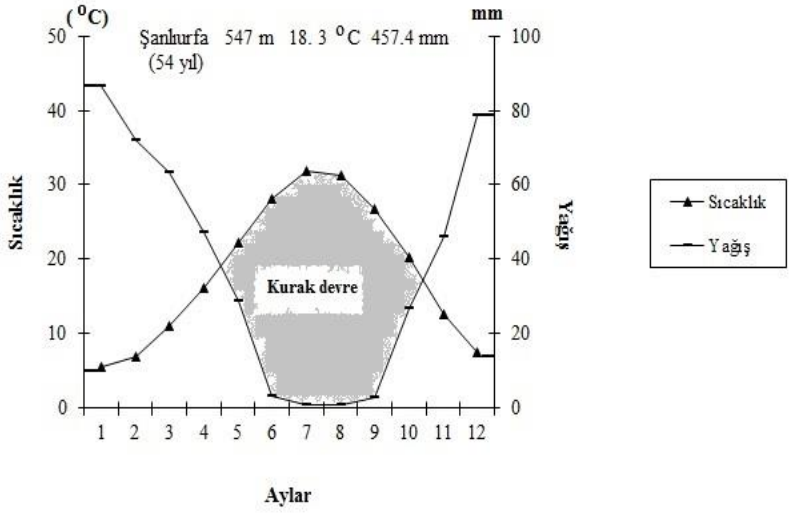
	Rasat yılı	Aylar											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ortalama Sıcaklık (°C)	54	5.6	6.9	11.0	16.1	22.2	28.2	31.9	31.2	26.7	20.2	12.7	7.5
Maksimum Sıcaklıkların Ortalaması (°C)	54	10.0	11.8	16.6	22.2	28.7	34.7	38.7	38.2	33.8	26.8	18.5	11.9
Minimum Sıcaklıkların Ortalaması (°C)	54	0.5	1.1	3.9	8.1	13.0	18.1	21.6	21.0	16.7	11.8	6.0	2.1
Toplam Yağış Ortalaması (mm)	54	86.5	71.8	63.3	47.4	28.8	3.4	0.7	0.9	2.8	26.9	46.1	78.8

Araştırma alanına çok yakın olan Şanlıurfa istasyonunda en fazla yağış kış, en düşük yağış ise yaz mevsiminde görülmektedir. Yağış rejimi K.İ.S.Y. olup, bu da Doğu Akdeniz yağış rejimi 1. tipini karakterize etmektedir (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Şanlıurfa istasyonunda yağışın mevsimlere göre dağılımı

Şanlıurfa istasyonuna ait ombrotermik (yağış-sıcaklık) diyagramından da görüleceği gibi kurak devre genelde Nisan ortasından başlayıp Ekim ayına kadar devam etmektedir (Şekil 4.3)

Şekil 4.3. Şanlıurfa'nın ombrotermik diyagramı

4.4. Araştırma alanındaki bitkilerin floristik özellikleri

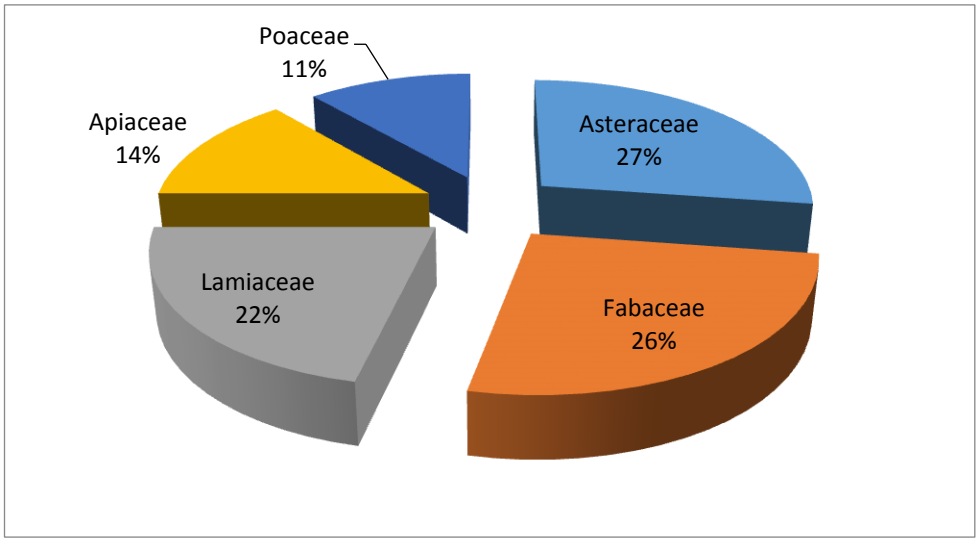
Coğrafik konum itibariyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve Grid Sisteme göre (Davis, 1965-1985) C7 karesi içinde yer alan Şanlıurfa'nın merkeze bağlı köylerde yapılan etnobotanik amaçlı arazi çalışmaları sonucunda toplanan bitki

örneklerinin teşhis edilmesiyle 39 familyadan 87 cinse ait 111 (67 tür, 27 alttür, 17 varyete) takson tespit edilmiş olup, bunun 9 tanesi kültür bitkisidir. Ayrıca taksonlardan 2 tanesi endemiktir. Bu 111 taksonun 1 tanesi Fungi aleminden Ascomycota divizyosuna, diğerleri ise Plantae aleminden Spermatophyta divizyosunun Gymnospermae ve Angiospermae alt divizyosuna aittir (Şekil 4.4).

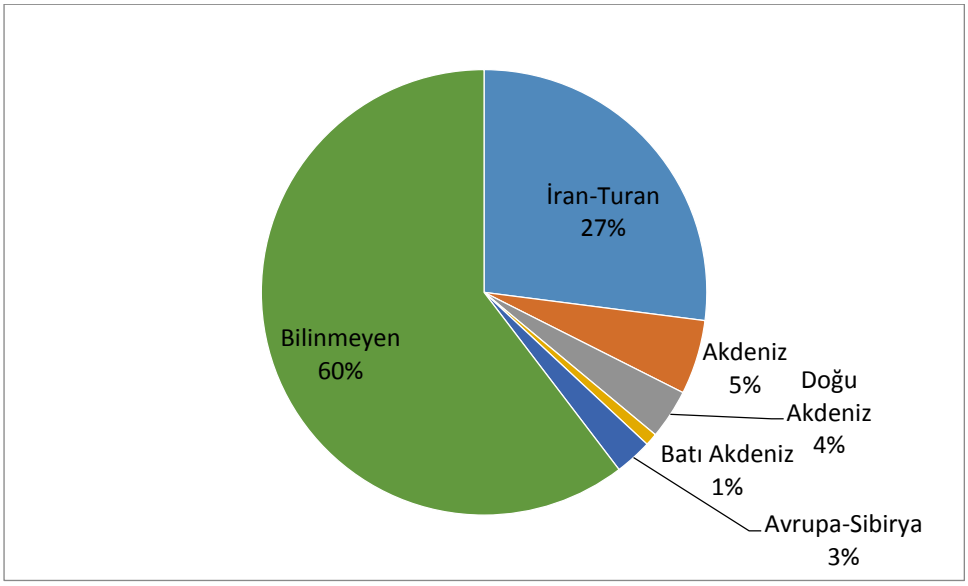
Şekil 4.4. Araştırma alanının topografik uydu haritası

Araştırma alanında etnobotanik açıdan tespit edilen taksonlar bağlı oldukları familyalara göre değerlendirildiğinde ilk beş sırayı Asteraceae, Fabaceae, Lamiaceae, Apiaceae ve Poaceae familyalarının aldığını görülmektedir. Ayrıca bu beş familyanın ilk sıralarda olması Türkiye'deki genel floristik çalışmalarda tespit edilen familya sıralaması açısından da uyumludur (Şekil 4.5).

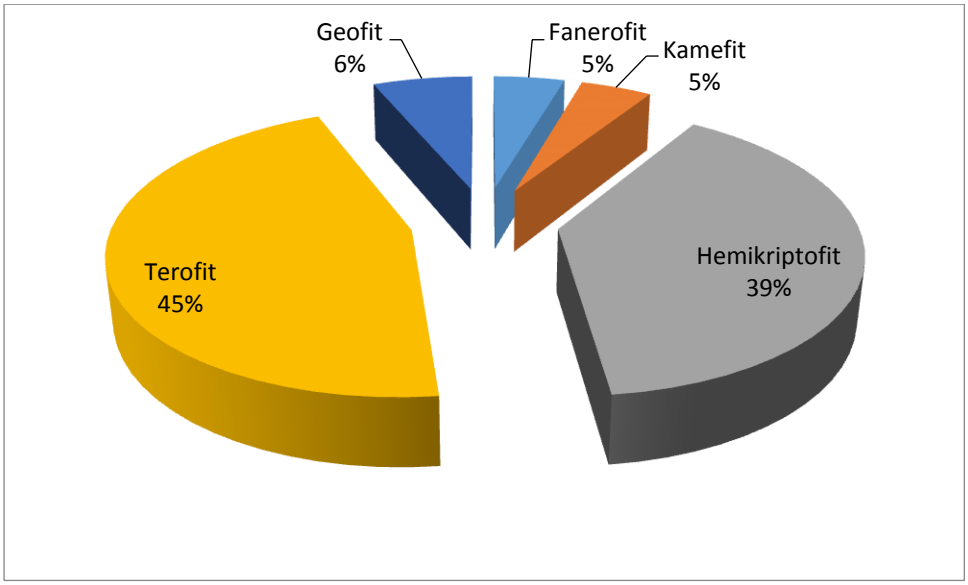
Şekil 4.5. Araştırma alanındaki büyük familyaların takson sayıları

Bu taksonların korolojilerine baktığımızda 30 takson İran-Turan, 6 takson Akdeniz, 4 takson Doğu Akdeniz, 1 takson Batı Akdeniz ve 3 takson ise Avrupa-Sibirya elementidir. 67 taksonun korolojisi bilinmemektedir. İran-Turan fitocoğrafik bölge elementlerinin sayıca çok olması, çalışma alanının İran-Turan fitocoğrafik bölgesinde olduğunun bir kanıtıdır (Şekil 4.6).

Şekil 4.6. Araştırma alanında tespit edilen bitkilerin fitocoğrafik bölgelere göre dağılımı

Araştırma alanından tanımlanan taksonların hayat formları Raunkiaer (1934)'e göre değerlendirildiğinde terofitler hariç hemikriptofit sayısının yüksek olduğu görülmektedir (Şekil 4.7). Bu durum araştırma alanın bulunduğu İran-Turan fitocoğrafik bölgesini karakterize eden hayat formları açısından (hemikriptofit ve kamefit) uyumludur.

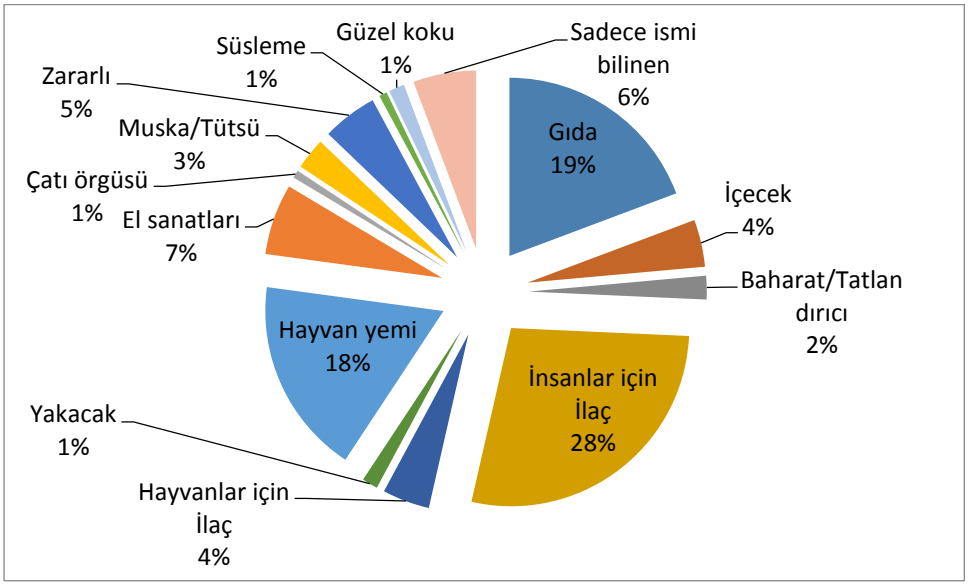

Şekil 4.7. Araştırma alanındaki taksonların Raunkiaer (1934)'e göre hayat formları

Araştırma alanında tespit edilen taksonlardan sadece 2 tanesi (*Hypericum thymbrifolium* Boiss. & Noe ve *Scutellaria orientalis* L. subsp. *haussknechtii* (Boiss.) Edmondson) endemiktir. Her iki taksonda İran-Turan fitocoğrafik bölgesinin elementi olup, genel olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde steplerde yayılış gösterirler.

Araştırma alanında yaşayan halk tespit edilen bu taksonlardan bazılarından sadece bir yönüyle yararlanırken bazen de aynı taksondan birden fazla yönüyle de yararlanabilmektedir. Genel olarak bu taksonlardan 27 tanesi gıda, 6 tanesi içecek, 3 tanesi baharat/tatlandırıcı, 39 tanesi insanlar için ilaç, 6 tanesi hayvanlar için ilaç, 2 tanesi yakacak, 25 tanesi hayvan yemi, 9 tanesi el sanatları (doğal boyama, süpürge, ağaç işleri), 1 tanesi çatı örgüsü, 4 tanesi muska/tütsü, 7 tanesi zararlı, 1 tanesi sosyal kullanımlar (süsleme) ve 2 tanesi de güzel kokusu ile sevilen bitkiler olarak

kullanılmaktadır. Ayrıca 8 taksonun herhangi bir kullanımı olmayıp, yerel isimleri tespit edilmiştir (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Şanlıurfa'da kullanılan bitkilerin kullanım alanlarına göre yüzde olarak dağılımı

Bu sonuç bize çalışma alanında etnobotanik özellikleri tespit edilen bitkilerin genel olarak gıda ve ilaç olarak kullanıldıklarını göstermektedir.

4.5. Araştırma alanındaki bitkilerin etnobotanik özellikleri

MYCOPHYTA

ASCOMYCOTA

TERFEZIACEAE

Terfezia (Tul. & C.Tul.) Tul. & C.Tul.

Terfezia boudieri Chatin

Yerel isim **:** Keme

Lokalite **:** 2, 5, 8, 9

Kullanılan kısım : K
Kullanım kodu : I-01
Element : -
Hayat formu : -
Gözlem
- Ete çok benzer bir tadı vardır.
- Pilavlarda ve kebaplarda kullanılır.

SPERMATOPHYTA

GYMNOSPERMAE

PINACEAE

Pinus L.
**Pinus brutia* Ten.
Yerel isim : Benişti çama
Lokalite : 2, 4, 9
Kullanılan kısım : Id
Kullanım kodu : II-02
Element : D.Akd.
Hayat formu : Ph
Gözlem
- Ağaçtan toplanan reçine aç karnına yenilirse mide rahatsızlıklara iyi gelir.

ANGIOSPERMAE

AMARANTHACEAE

Amaranthus L.
Amaranthus blitoides S.Wats.
Yerel isim : Köksor, Süpürgei zer
Lokalite : 2, 6, 9

Kullanılan kısım : D, E

Kullanım kodu : II-02, IV, V-04

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem

- Hayvanlar bu bitkiyi taze olarak yediği zaman süt verimini artırır.
- Bitki taze iken toplanıp, bir deste yapılarak sapı lastikle bağlanır ve bir hafta şekil alması için bir taşın altına konulur. Avlu temizliğinde kullanılır.

AMARYLLIDACEAE

Ixiolirion Fisch. ex Herb.

Ixiolirion tataricum (Pall.) Schult. & Schult.f. subsp. *montanum* (Labill.) Takht.

Yerel isim : Enjurok

Lokalite : 2

Kullanılan kısım : G

Kullanım kodu :II-01

Element :İr.-Tur.

Hayat formu : G

Gözlem

- Genç meyveleri çiğ olarak yenilir.
- Hemoroid tedavisinde kullanılır.

ANACARDIACEAE

Pistacia L.

**Pistacia vera* L.

Yerel isim : Kalıki-fıstığa

Lokalite : 2, 9

Kullanılan kısım :Ib

Kullanım kodu :II-01, III

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : Ph

Gözlem
- Kurumuş meyve kabukları suda kaynatılıp suyu içilirse nefes darlığına iyi gelir.
- Aynı zamanda ishalı da keser.
- Kuru dalları yakacak olarak da kullanılır.

APIACEAE

Artedia L.

Artedia squamata L.

Yerel isim **:** Berbero

Lokalite **:** 3, 5

Kullanılan kısım **:** -

Kullanım kodu **:** -

Element **:** -

Hayat formu **:**Th

Gözlem
- Çoğunlukla karasineklerin üzerinde bulunduğu bir bitkidir.

Bunium L.

Bunium paucifolium DC. var. *paucifolium*

Yerel isim **:** Ğeylok, Heylok

Lokalite **:** 2, 4, 8

Kullanılan kısım **:** Ca

Kullanım kodu **:** I-01

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** H

Gözlem
- Bu bitkiye daha çok üzüm bağlarında rastlanılır.
- Yumrusu tazeyken çiğ olarak yenilir.

Eryngium L.

Eryngium creticum Lam.

Yerel isim **:** Çistok, Sifenok

Lokalite : 3, 5, 8, 9
Kullanılan kısım : D
Kullanım kodu : I-01
Element : D.Akd.
Hayat formu : H
Gözlem
- Genç evrede gövdeleri çiğ olarak yenilir.

Malabaila Hoffm.

Malabaila secacul Banks & Sol.

Yerel isim : Harık
Lokalite : 2, 3, 5, 8
Kullanılan kısım : D, E
Kullanım kodu : I-01
Element : -
Hayat formu : H
Gözlem
- Salata yapımında kullanılır.

Scandix L.

Scandix stellata Banks & Sol.

Yerel isim : Kılçık
Lokalite : 3
Kullanılan kısım : -
Kullanım kodu : -
Element : -
Hayat formu : Th
Gözlem
- Herhangi bir kullanımı yoktur.

Torilis Adans.

Torilis arvensis (Huds.) Link subsp. *arvensis*

Yerel isim : Karaheci
Lokalite : 2, 3, 6
Kullanılan kısım : G

Kullanım kodu : VII-01

Element : -

Hayat formu : H

Gözlem
- Bitkinin meyveleri sert tüylü olduğu için koyunların yünlerine yapışır ve kolay kolay çıkmaz.

ARACEAE

Eminium Schott

Eminium rauwolffii (Blume) Schott var. *rauwolffii*

Yerel isim : Zillikı ereba, Ihselan

Lokalite : 2, 7

Kullanılan kısım : F

Kullanım kodu : V-01

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : G

Gözlem
- Kız çocukları bu bitkinin çiçeklerini kullanarak tırnaklarını boyarlar.
- Zehirlidir.

ARISTOLOCHIACEAE

Aristolochia L.

Aristolochia bottae Jaub. & Spach.

Yerel isim : Gondorkoşk

Lokalite : 3, 5, 9

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : II-01, II-02

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem
- Koyunlarda kurt düşürücü olarak kullanılır.
- Kökleri kurutularak yaralara sürülür.

ASTERACEAE

Achillea L.

Achillea aleppica DC. subsp. *aleppica*

Yerel isim **:**Hırtkesan, Ğırtkesan

Lokalite **:** 3, 5, 8

Kullanılan kısım **:** F

Kullanım kodu **:** II-01

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** H

Gözlem

- Korkuyu yenmek için çiçekleri suda kaynatılıp içilir.

Anthemis L.

Anthemis cotula L.

Yerel isim **:** Çiçeği mast

Lokalite **:** 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9

Kullanılan kısım **:** F

Kullanım kodu **:** II-01

Element **:** -

Hayat formu **:** Th

Gözlem

- Nefes darlığı ve astım tedavisi için çiçekleri suda kaynatılarak suyu içilir.

Carduus L.

Carduus pycnocephalus L. subsp. *breviphyllarius* Davis

Yerel isim **:** Kerbeş

Lokalite **:** 2, 3, 4, 5, 8, 9

Kullanılan kısım **:** D

Kullanım kodu **:** I-01

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** Th

Gözlem
- Bitkinin genç gövdesi genç evrede soyulup, çiğ olarak yenilir.

Centaurea L.

Centaurea iberica Spreng.

Yerel isim : Çakırdikeni, Pıncarı tehl, İstiri çavbelok

Lokalite : 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9

Kullanılan kısım : D, E

Kullanım kodu : I-01, II-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Acı bir tadı olduğu için bu ismi almıştır.
- Genç bitkinin gövde ve yaprakları soğan, biber, salça ile yağda kızartılarak yemeği yapılır.
- Acı olduğu için şeker hastalığına da iyi geldiği de söylenir.

Centaurea solstitialis L. subsp. *solstitialis*

Yerel isim : Pıncar

Lokalite : 2, 3, 4, 5, 8, 9

Kullanılan kısım : D, E

Kullanım kodu : I-01

Element :

Hayat formu :Th

Gözlem
- Bitki genç evrede iken gövdesi toplanıp temizlenir. Soğan, biber, salça ve yumurta ile beraber yağda kızartılarak yemeği yapılır.
- Ayrıca gözlemesi de yapılır.

Centaurea virgata Lam.

Yerel isim : Süpürgei tel

Lokalite : 2, 6, 9

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : V-04
Element : İr. Tur.
Hayat formu : H
Gözlem
- Tüm bitki taze iken toplanıp, kurutulur. Demet haline getirilen kuru bitkiler süpürge olarak temizlik işinde kullanılır.

Crupina (Pers.) DC**.**
Crupina crupinastrum (Moris) Vis.
Yerel isim : Mıtemor, Yeşil kantaron
Lokalite : 3, 4, 8
Kullanılan kısım : -
Kullanım kodu : -
Element : -
Hayat formu : Th
Gözlem
- Herhangi bir kullanımı yoktur.

Echinops L.
Echinops viscosus DC. subsp. *viscosus*
Yerel isim : Gihayi deva, Deve dikeni
Lokalite : 3, 5, 8, 9
Kullanılan kısım : A
Kullanım kodu : IV
Element : D.Akd.
Hayat formu : H
Gözlem
- Özellikle develerin yiyecek olarak tercih ettiği bir bitkidir.

Gundelia L.
Gundelia tournefortii L. var. *armata* Freyn & Sint.
Yerel isim : Kereng
Lokalite : 2, 3, 4, 5, 8, 9
Kullanılan kısım : D

Kullanım kodu : I-01, II-01

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem

- Bitkinin genç sürgünleri çiğ olarak yenildiği gibi haşlanıp yumurta ve soğan ile yağda kızartılarak da tüketilir.
- Aynı zamanda çeşitli hastalıklara iyi geldiği düşünüldüğünden kaynatılarak suyu da içilir.

Matricaria L.

Matricaria chamomilla L. var. *chamomilla*

Yerel isim : Çiçeği mast, papatya

Lokalite : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9

Kullanılan kısım : D, E, F

Kullanım kodu : II-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem

- Bitkinin gövde, yaprak ve çiçekleri kurutulduktan sonra suda kaynatılıp içilirse nefes darlığına iyi gelir.

Senecio L.

Senecio vernalis Waldst. & Kit.

Yerel isim :Çiçeği zer, Endılko

Lokalite : 2, 6

Kullanılan kısım : D, E

Kullanım kodu : II-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem

- Gövde ve yaprakları suda kaynatılarak içilirse mide rahatsızlığına iyi gelir.

Tragopogon L.

Tragopogon longirostis Bisch. ex Sch.Bip. var. *longirostis*

Yerel isim : Pelgızıra bızına, Fısa pırı
Lokalite : 2, 3, 6, 8
Kullanılan kısım : D, E
Kullanım kodu : I-01, II-01
Element : -
Hayat formu :Th
Gözlem
- Genç gövdesi çiğ olarak yenilir veya gövde ile yaprakları kaynatılarak suyu da içilir. Çeşitli hastalıklara iyi geldiği söyleniyor.

Xanthium L.
Xanthium spinosum L.
Yerel isim : Kerbehçan
Lokalite : 6
Kullanılan kısım : -
Kullanım kodu : -
Element : -
Hayat formu : Th
Gözlem
- Herhangi bir kullanımı yoktur.

BORAGINACEAE

Anchusa L.
Anchusa azurea Mill. var. *azurea*
Yerel isim : Gurizik
Lokalite : 2, 3, 5, 8
Kullanılan kısım : F
Kullanım kodu : I-01
Element : -
Hayat formu : H
Gözlem
- Çocuklar bu bitkinin çiçeklerini tatlımsı tadından dolayı emerler.

Anchusa leptophylla Roemer & Schultes subsp. *leptophylla*

Yerel isim **:** Kormazi, Gurizik, Guriz, Mıjmıjok

Lokalite **:** 3, 5, 8

Kullanılan kısım **:** F

Kullanım kodu **:** I-01

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** H

Gözlem

- Çocuklar bu bitkinin çiçeklerini tatlımsı tadından dolayı emerler.

***Onosma* L.**

Onosma auriculatum Aucher ex DC

Yerel isim **:** Havajor, Havajo

Lokalite **:** 2, 5, 8

Kullanılan kısım **:** B

Kullanım kodu **:** II-01

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** H

Gözlem

- Bitkinin genç kökü yağ ile kızartılarak kurutmaya bırakılır. Daha sonra öğütülüp merhem haline getirilerek haricen yaralara sürülür.

BRASSICACEAE

Alyssum L.

Alyssum strictum Willd.

Yerel isim **:**Naneçuk

Lokalite **:** 2, 4

Kullanılan kısım **:** D, E

Kullanım kodu **:** I-01

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** Th

Gözlem
- Bitki tazeyken genç gövde ve yaprakları çiğköfte ile birlikte çiğ olarak tüketilir.

Capsella Medik.

Capsella bursa-pastoris (L.) Medik.

Yerel isim **:** Çimlik, Şimlik

Lokalite **:** 1, 2

Kullanılan kısım **:** D, E

Kullanım kodu **:** I-01

Element **:** -

Hayat formu **:** Th

Gözlem
- Genç evrede yapraklı sürgünleri toplanıp domates, biber ve nane ile beraber salatası yapılır.

Cardaria Desv.

Cardaria draba (L.) Desv. subsp. *draba*,

Yerel isim **:** Kınıberk

Lokalite **:** 1, 3, 8, 9

Kullanılan kısım **:** D, E

Kullanım kodu **:** I-01, II-01

Element **:** -

Hayat formu **:** H

Gözlem
- Genç yapraklar ve gövdeler haşlanıp sonra biber, salça ve yağda kızartılarak yemeği yapılır.
- Ayrıca haşlanan genç yapraklar ve gövdeler bulgur pilavına katılarak da yemeği yapılır.
- Birçok hastalığa iyi geldiği düşülür.

CAPPARACEAE

Capparis L.

Capparis ovata Desf. var. *palaestina* Zoh.

Yerel isim : Keber, Kemborok
Lokalite : 2, 3, 7, 8, 9
Kullanılan kısım : G, H
Kullanım kodu : II-01, V-01
Element : -
Hayat formu : Ch

- Kuru tohumları dövülüp merhem haline getirildikten sonra yara olan bölgelere harici sürülürse yaralar iyileşir.
- Tohumu kaynatılıp suyu içilirse romatizma veya kansere iyi geldiği söylenir.

Gözlem

- Yöre kadınları tarafından bitkinin kuru meyveleri havanda öğütüldükten sonra kına ile karıştırılarak saça sürülür. Bunun saça canlılık kattığına inanılır.
- Ayrıca çiçek tomurcukları yöre insanı tarafından toplanarak tüccarlara satılır.

CARYOPHYLLACEAE

Silene L.

Silene conoidea L.

Yerel isim : Şekrok
Lokalite : 2, 3, 4, 5, 8, 9
Kullanılan kısım : F
Kullanım kodu : I-01
Element : -
Hayat formu : Th

- Bu bitki özellikle mercimek tarlalarında çıkar.

Gözlem

- Çiçeklerini çocuklar şekerli bir tadı olduğu için çiğ olarak yerler.

Vaccaria Wolf

Vaccaria pyramidata Medik. var. *pyramidata*

Yerel isim : Dımısko, Goşt berğik, Şekşeko
Lokalite : 2, 3, 5
Kullanılan kısım : H
Kullanım kodu : V-05
Element : -
Hayat formu : Th
Gözlem
- Bitki kuruduğunda meyveler içindeki tohumlar sallandığı zaman ses çıkardığı için çocuklar oyun amaçlı kullanırlar.
- Genelde mercimek tarlalarında bulunurlar.

CHENOPODIACEAE

Chenopodium L.
Chenopodium album L. subsp. *iranicum* Aellen
Yerel isim : Kemberog, Kember
Lokalite : 2, 3, 6, 8
Kullanılan kısım : H
Kullanım kodu : II-01
Element : -
Hayat formu : Th
Gözlem
- Tohumları kaynatılarak suyu içilirse kansere iyi geldiği söylenir.

CUCURBITACEAE

Ecballium A.Rich.
Ecballium elaterium (L.) A.Rich.
Yerel isim : Ancure kera
Lokalite : 2, 3, 8
Kullanılan kısım : -
Kullanım kodu : -
Element : Akd.

Hayat formu : H

Gözlem
- Herhangi bir kullanımı yoktur.

DIPSACACEAE

Scabiosa L.

Scabiosa rotata Bieb

Yerel isim : Zivan

Lokalite : 4

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element :İr.-Tur.

Hayat formu : Th

Gözlem
- Genç bitki vejetatif evrede iken hayvan yemi olarak kullanılır.

EUPHORBIACEAE

Euphorbia L.

Euphorbia cheiradenia Boiss. & Hohen.

Yerel isim : Haşul, Ğaşul, Ğeşul, Buğla

Lokalite : 2, 3, 4, 5, 7, 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : I-03

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem
- Generatif evredeki bitki demet şeklinde bağlanıp, bununla pekmez yapmak için kazanda kaynayan üzüm şerbeti karıştırılır. Bu karıştırma durumu kazan ateşten indirilinceye kadar devam eder. Bu işlem pekmezin saydamlaşmasını ve kaynama esnasında taşmasını önler. Ayrıca pekmezi katılaştırır. Pekmez yapım aşamasında bu

bitki kullanılmaz ise yapılan pekmezin hafif ekşimsi bir tadının olacağı söylenir.

- Arıların bu bitkinin özü ile yaptığı balın kıymetli ve pahalı olduğu da ifade edilir.

Euphorbia falcata L. subsp. *falcata* var. *falcata*

Yerel isim **:** Haşul, Ğaşul, Ğeşul, Buğla

Lokalite **:** 2, 3, 4, 5, 7, 8

Kullanılan kısım **:** A

Kullanım kodu **:** I-03

Element **:** -

Hayat formu **:** Th

Gözlem

- Generatif evredeki bitki demet şeklinde bağlanıp, bununla pekmez yapmak için kazanda kaynayan üzüm şerbeti karıştırılır. Bu karıştırma durumu kazan ateşten indirilinceye kadar devam eder. Bu işlem pekmezin saydamlaşmasını ve kaynama esnasında taşmasını önler. Ayrıca pekmezi katılaştırır. Pekmez yapım aşamasında bu bitki kullanılmaz ise yapılan pekmezin hafif ekşimsi bir tadının olacağı söylenir.
- Arıların bu bitkinin özü ile yaptığı balın kıymetli ve pahalı olduğu da ifade edilir.

Euphorbia macroclada Boiss.

Yerel isim **:** Ğeşura deva, Heşura deva

Lokalite **:** 2, 9

Kullanılan kısım **:** Ic

Kullanım kodu **:** I-02, II-01

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** H

Gözlem

- Çobanlar arazide iken bulanık su birikintilerine bu bitkinin bir damla sütünü damlatarak suyun berraklaşmasını

sağlarlar ve daha sonra bu suyu içerek su ihtiyaçlarını giderirler.

- Vücudun çeşitli yerlerinde özellikle ellerde çıkan siğillerin ortadan kaldırmak için bitkinin birkaç damla sütü siğillerin üzerine damlatılır. Bu işlem siğiller kaybolana kadar devam eder.

FABACEAE

Astragalus L.

Astragalus hamosus L.

Yerel isim **:** Guni

Lokalite **:** 2

Kullanılan kısım **:** A

Kullanım kodu **:** IV

Element **:** -

Hayat formu **:** Th

Gözlem

- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.

Coronilla L.

Coronilla scorpioides (L.) W.D.J.Koch

Yerel isim **:** Nefel

Lokalite **:** 3, 8

Kullanılan kısım **:** A

Kullanım kodu **:** IV

Element **:** -

Hayat formu **:** Th

Gözlem

- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.

Glycyrrhiza L.

Glycyrrhiza glabra L. var. *glabra*,

Yerel isim **:** Meyan kökü, Biyam balı

Lokalite : 6
Kullanılan kısım : B
Kullanım kodu : I-02, II-01
Element : -
Hayat formu : H
Gözlem
- Kökün dış kısmı yıkanıp soyulduktan sonra lif haline getirilir. Bu lifler ezilip, buz üzerinde bekletilir. Süzülen su içilir.
- Suyu mide rahatsızlıklarının tedavisi içinde yörede kullanılır.

Medicago L.
Medicago rigidula (L.) All. var. *rigidula*
Yerel isim : Nefel
Lokalite : 5, 8
Kullanılan kısım : A
Kullanım kodu : IV
Element : -
Hayat formu : Th
Gözlem
- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.

Lotus L.
Lotus gebelia Vent. var. *gebelia*
Yerel isim : Nefel
Lokalite : 2, 3, 5, 8
Kullanılan kısım : A
Kullanım kodu : II-02, IV
Element : -
Hayat formu : H
Gözlem
- Hayvanların süt verimini arttırmak için yem olarak kullanılır.

Pisum L.

Pisum sativum L. subsp. *elatius* (M.Bieb.) Asch. & Graebn. var. *pumilio* Meikle

Yerel isim : Balmehatun

Lokalite : 4, 8

Kullanılan kısım : H

Kullanım kodu : I-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Bitki taze iken tohumları çiğ olarak yenir.
- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.

Trifolium L.

Trifolium campestre Schreb.

Yerel isim : Nefel, Yonca

Lokalite : 3

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.

Trifolium constantinopolitanum Ser.

Yerel isim : Habujı sor

Lokalite : 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir

Trifolium stellatum L. var. *stellatum*

Yerel isim : Nefel

Lokalite : 3, 5, 8

Kullanılan kısım : F

Kullanım kodu : IV, VI-16

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Çocuklar bitkinin meyve durumundaki çiçeklerinden toka yaparlar.

***Trigonella* L.**

Trigonella coelesyriaca Boiss.

Yerel isim : Nefel, Yonca

Lokalite : 6, 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : Th

Gözlem
- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.

Trigonella spicata Sibth. & Sm

Yerel isim : Nefel

Lokalite : 3, 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.

Vicia L.

Vicia cracca L. subsp. *atroviolacea* (Bornm.) Davis

Yerel isim : Ğulus

Lokalite : 2, 5

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : Avr.-Sib.

Hayat formu : H

Gözlem
- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.

Vicia cracca L. subsp. *stenophylla* Vel.

Yerel isim : Ğulus, Hulus

Lokalite : 2, 3

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : H

Gözlem
- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.

Vicia narbonensis L. var. *narbonensis*

Yerel isim : Collik, Çolgeni

Lokalite : 4, 5, 8

Kullanılan kısım : H

Kullanım kodu : I-01

Element :-

Hayat formu :Th

Gözlem
- Taze iken toplanıp, hayvanlara yem olarak verilir.
- Genç tohumları çiğ olarak yenilir..

GERANIACEAE

Erodium L'Hér.

Erodium cicutarium (L.) L'Hér. subsp. *cicutarium*

Yerel isim : Nikoldik

Lokalite : 3, 5, 6

Kullanılan kısım : D, E

Kullanım kodu : I-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem

- Genç yaprakları salata yapımında kullanılır.

GUTTIFERAE

Hypericum L.

Hypericum retusum Aucher

Yerel isim : Bahtof, Ihsetlul, Sarı kantaron

Lokalite : 2, 3, 5, 7

Kullanılan kısım : D, E, F

Kullanım kodu : II-01, VII-01

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem

- Çiçekli ve yapraklı gövdelerin suda kaynatılması sonucunda meydana gelen buharın cildi güzelleştirdiğine inanılır.
- Vücutta oluşan ödemlerin tedavisinde de buharından yararlanılır.

●*Hypericum thymbrifolium* Boiss. & Noe

Yerel isim : Bahtof

Lokalite : 2, 3, 8

Kullanılan kısım : D, E, F
Kullanım kodu : II-01, VII-01
Element : İr.-Tur.
Hayat formu : H

- Bitki tazeyken toplanan çiçekli veya yapraklı gövdeler kaynatılır ve sonra kaynatılan bu su ile gargara yapılırsa diş ağrısı kesilir.

Gözlem

- İnsan vücudunda şişkinlik olan bölge çiçekli veya yapraklı gövdelerinin kaynatılması sonucu elde edilen su ile yıkanırsa şişkinliği giderir.
- Hayvanlar bu bitkiyi yediğinde kulakları şişer.

Hypericum triquetrifolium Turra

Yerel isim : Bahtof
Lokalite : 4, 5, 6, 7
Kullanılan kısım : D, E, F
Kullanım kodu : II-01, VII-01
Element : -
Hayat formu : H

- Çeşitli cilt hastalıkların tedavisi için kurutulan çiçekli veya yapraklı gövdeler kaynatılarak bu su ile yıkanılır.

Gözlem

- Hayvanlar bu bitkiyi yedikleri zaman hayvanın kulakları şişer ve kulaklarında kan gelir. Şayet hayvan bu bitkiyi aşırı yerse belli bir süre sonra ölür.

IRIDACEAE

Iris L.

Iris germanica L.

Yerel isim : Bınefş, Bınevş
Lokalite : 2, 5
Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : VII-05
Element : -
Hayat formu : G
Gözlem
- Güzel kokusu olduğu için ev içlerinde saksıya veya bahçede toprağa dikilerek kokusunda faydalanılır.
- Köy mezarlıklarına da dikilir.

JUGLANDACEAE

Juglans L.
**Juglans regia* L.
Yerel isim : Ceviz
Lokalite : 2, 3, 6
Kullanılan kısım : E
Kullanım kodu : II-01
Element : -
Hayat formu : Ph
Gözlem
- Taze yaprakları suda kaynatılıp içilir. Soğuk algınlığına iyi geldiği söylenir.

LAMIACEAE

Ajuga L.
Ajuga chamaepitys (L.) Schreber subsp. *laevigata* (Banks & Sol.) Davis
Yerel isim : Hırtkesan, Ğırtkesan
Lokalite : 2, 3, 4
Kullanılan kısım : D, E, F
Kullanım kodu : II-01
Element : İr.-Tur.
Hayat formu : H
Gözlem
- Bitkinin yapraklı ve çiçekli gövdeleri kurutulduktan sonra kaynatılıp, suyundan günde bir bardak içilirse korkuyu

giderir.

- Kurutulup toz haline getirilen bitki yemeklerden 10 dakika önce sabah-akşam 1 çay kaşığı yenilirse sindirimi kolaylaştırıp, kabızlığı giderir.

Mentha L.

Mentha longifolia (L.) Hudson subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *typhoides*

Yerel isim **:** Pung, Nane

Lokalite **:** 9

Kullanılan kısım **:** D, E

Kullanım kodu **:** I-01, II-01

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** H

- Gövde ve yaprakları kaynatılarak suyu içilirse kalp ve mide ağrısına iyi gelir.

Gözlem

- Yaprakları çiğköfte ile beraber yenilir.
- Ayrıca çok keskin bir kokusu vardır. Bu kokudan dolayı yılanların bitkinin olduğu alanlara yaklaşmadığına inanılır.

Micromeria Benth.

Micromeria congesta Boiss. & Hausskn. ex Boiss

Yerel isim **:** Punga tehta, Dağ nanesi

Lokalite **:** 6, 8

Kullanılan kısım **:** D, E

Kullanım kodu **:** I-01, VII-05

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** H

- Gövde ve yaprakları kaynatılarak suyu içilirse birçok hastalığa iyi geldiğine inanılıyor.

Gözlem

- Çok keskin bir kokusu vardır.

Phlomis L.

Phlomis kurdica Rech.f

Yerel isim : Gobeli ğezal

Lokalite : 2, 3, 5, 8

Kullanılan kısım : D, E

Kullanım kodu : I-01, IV

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem

- Bitkinin yaprakları ceylan kulağına benzetilerek bu yerel isim verilmiştir.
- Ceylanların bu bitkiyi çok sevdiği ve taze iken yedikleri söylenir.

Salvia L.

Salvia multicaulis Vahl

Yerel isim : Çoban döşeği

Lokalite : 2, 3, 5

Kullanılan kısım : D, E, F

Kullanım kodu : I-02, II-01

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem

- Bitki kaynatılarak suyu içildiğinde birçok hastalığa iyi geldiği söylenir.
- Ayrıca çay olarak da içilir.

Salvia palestina Bentham

Yerel isim : Kunci beji

Lokalite : 7

Kullanılan kısım : D, E, F

Kullanım kodu : I-02, II-01

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem

- Bitki kaynatılarak suyu içildiğinde birçok hastalığa iyi

	geldiği söylenir. • Ayrıca çay olarak da içilir.

Salvia viridis L

Yerel isim	**:** Çoban döşeği
Lokalite	**:** 2, 3, 8
Kullanılan kısım	**:** D, E, F
Kullanım kodu	**:** I-02, II-01
Element	**:** Akd.
Hayat formu	**:** Th
Gözlem	• Bitki kaynatılarak suyu içildiğinde birçok hastalığa iyi geldiği söylenir. • Ayrıca çay olarak da içilir.

Scutellaria L.

●*Scutellaria orientalis* L. subsp. *haussknechtii* (Boiss.) Edmondson

Yerel isim	**:** Çekmereşk
Lokalite	**:** 2, 3, 5
Kullanılan kısım	**:** D, E, F
Kullanım kodu	**:** I-02, II-01
Element	**:** İr.-Tur.
Hayat formu	**:** H
Gözlem	• Bitkinin yapraklı ve çiçekli gövdesi kaynatılarak suyu 15 gün boyunca günde bir su bardağı kadar aç karnına içilirse birçok hastalığa iyi geldiği söylenilir.

Teucrium L.

Teucrium multicaule Montbret & Aucher ex Bentham

Yerel isim	**:** Cehter, Zehter, Kekik
Lokalite	**:** 3, 5, 8
Kullanılan kısım	**:** D, E, F
Kullanım kodu	**:** I-03, II-01

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem

- Bitkinin topraküstü kısımları kurutulup, havanda döğülerek toz haline getirilir. Baharat olarak yemeklerde kullanılır.
- Bitki kaynatılarak suyu içildiğinde birçok hastalığa iyi geldiği söylenir.

Teucrium polium L.

Yerel isim : Teğlik, Tehlik

Lokalite : 2, 3, 5, 6, 8, 9

Kullanılan kısım : D, E, F

Kullanım kodu : II-01

Element : -

Hayat formu : Ch

Gözlem

- Bitkinin yapraklı ve çiçekli gövdeleri kurutulup kaynatıldıktan sonra içilen suyu diabet hastalarının şeker düzeylerini optimal seviyeye indirdiği söylenir.
- Ayrıca kaynatılan suyu içildiğinde hazımsızlığı giderdiği gibi iştah açıcı özelliği de vardır.

Thymbra L.

Thymbra spicata L. var. *spicata*

Yerel isim : Zehter

Lokalite : 2, 3, 5, 8

Kullanılan kısım : D, E, F

Kullanım kodu : I-03, II-01

Element : D.Akd.

Hayat formu : Ch

- Bitkinin topraküstü kısımları kurutulup, havanda döğülerek toz haline getirilir. Baharat olarak yemeklerde kullanılır. Özelikle pilav üzerine serpilirse iştah açar.

Gözlem • Bitki kaynatılarak suyu içildiğinde birçok hastalığa iyi geldiği söylenir.

LILIACEAE

Allium L.

Allium schoenoprasum L.

Yerel isim **:** Acı sirim

Lokalite **:** 2, 3, 5, 6

Kullanılan kısım **:** -

Kullanım kodu **:** -

Element **:** -

Hayat formu **:** G

Gözlem • Herhangi bir kullanımı yoktur.

Gagea Salisb.

Gagea reticulata (Pall.) Schult. & Schult.f

Yerel isim **:** Pivong, Bivong, Biffong

Lokalite **:** 3, 4, 5, 9

Kullanılan kısım **:** Cc

Kullanım kodu **:** I-01

Element **:** İr.-Tur.

Hayat formu **:** G

Gözlem • Bitkinin toprakaltı kısmı çiğ olarak yenilir.

Ornithogalum L.

Ornithogalum narbonense L.

Yerel isim **:** Akpandır

Lokalite **:** 6, 10

Kullanılan kısım **:** D, E

Kullanım kodu **:** I-01

Element : Akd.

Hayat formu : G

Gözlem

- Bitkinin genç gövde ve yaprakları soğan, salça ve pul biberi kullanılarak yağda kızartılıp yenilir.
- Ayrıca gözleme harcı olarak da kullanılır.

Ornithogalum oligophyllum E.D.Clarke

Yerel isim : Pivongı kuçka

Lokalite : 6

Kullanılan kısım : -

Kullanım kodu : -

Element : -

Hayat formu : G

Gözlem

- Herhangi bir kullanımı yoktur.

LINACEAE

Linum L.

Linum mucronatum Bertol. subsp. *mucronatum*

Yerel isim : Çekem

Lokalite : 2, 3, 5

Kullanılan kısım : F

Kullanım kodu : II-01

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem

- Bitkinin çiçekleri kurutulup, havanda döğülerek toz haline getirilir. Daha sonra bu toz hayvansal yağ ile karıştırılıp krem haline getirilir. Bu krem haricen yaralara ve sivilcelere sürülür.

MALVACEAE

Alcea L.

Alcea acaulis (Cav.) Alef.

Yerel isim : Pıçek

Lokalite : 3, 9

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : H

Gözlem

- Taze iken toplanıp hayvanlara yem yapılır.

Alcea striata (DC.) Alef. subsp. *striata*,

Yerel isim : Hiro, Ğıra

Lokalite : 2, 3, 4, 5, 8

Kullanılan kısım : F

Kullanım kodu : II-01

Element : -

Hayat formu : H

Gözlem

- Bitkinin taze çiçekleri süt ve şekeri ile beraber kaynatılıp, 15 gün boyunca içilirse öksürük ve bronşite iyi gelir.

Malva L.

Malva parviflora L.

Yerel isim : Tollik, Kömeç

Lokalite : 1, 6, 9

Kullanılan kısım : E

Kullanım kodu : I-01, II-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem

- Taze bitki yaprakları kaynatılıp suyu içildiği zaman böbreklere iyi gelir.

- Taze bitki yaprakları soğan, salça ve pul biberi kullanılarak yağda kızartılıp yenilir.

Gossypium L.

******Gossypium hirsitum* L.

Yerel isim **:** Pamuk

Lokalite **:** 6, 9

Kullanılan kısım **:** B, D, E

Kullanım kodu **:** III

Element **:** -

Hayat formu **:** Ch

Gözlem

- Bitkinin kurumuş kök, gövde ve yaprakları yakacak olarak kullanılır.

Hibiscus L.

Hibiscus trionum L.

Yerel isim **:** Bamya

Lokalite **:** 2, 3, 4, 5

Kullanılan kısım **:** G

Kullanım kodu **:** II-01

Element **:** -

Hayat formu **:** Th

Gözlem

- Taze meyvesi haşlanarak lapa haline getirilir ve bel kısmına yaka yapılırsa bel fıtığına iyi gelir.

OROBANCHACEAE

Orobanche L.

Orobanche mutelii F.Schultz

Yerel isim **:** Ğıllık, Hıllık

Lokalite **:** 2, 5, 8

Kullanılan kısım **:** A

Kullanım kodu : II-02, VII-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Hayvanların çiftleşme isteğini arttırmak için taze bitkiden birkaç tanesi samana karıştırılıp hayvana yedirilir.
- Aynı zamanda mercimek tarlalarında çıktığı için mercimeğin gelişmesini de olumsuz etkiler.

Orobanche aegyptiaca Pers.

Yerel isim : Ğıllık, Hıllık

Lokalite : 2, 5, 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : II-02, VII-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Hayvanların çiftleşme isteğini arttırmak için taze bitkiden birkaç tanesi samana karıştırılıp hayvana yedirilir.
- Aynı zamanda mercimek tarlalarında çıktığı için mercimeğin gelişmesini de olumsuz etkiler.

PAPAVERACEAE

***Fumaria* L.**

Fumaria asepala Boiss

Yerel isim : Ökrük otu, Ğorgor, Korkor

Lokalite : 3, 4

Kullanılan kısım : -

Kullanım kodu : -

Element : İr.-Tur.

Hayat formu : Th

Gözlem
- Herhangi bir kullanımı yoktur.

Hypecoum L.

Hypecoum imberbe Sm.

Yerel isim : Şiro, Beğtenüza kera

Lokalite : 2, 3, 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem

- Tadından dolayı bu bitkinin yem olarak koyunlar tarafından tercih edildiği söylenir.
- Ayrıca bu bitkiye yerel ismi herhangi bir kısmı koparıldığında süt benzeri bir salgı oluştuğu için verilmiştir.

Hypecoum procumbens L. subsp. *procumbens*

Yerel isim : Şiro, Beğtenüza kera

Lokalite : 2, 3, 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : Akd.

Hayat formu : Th

Gözlem

- Tadından dolayı bu bitkinin yem olarak koyunlar tarafından tercih edildiği söylenir.
- Ayrıca bu bitkiye yerel isimi herhangi bir kısmı kırıldığında süt aktığı için verilmiştir.

Papaver L.

Papaver dubium L. subsp. *dubium*

Yerel isim : Şakşako

Lokalite : 2, 5, 6, 8

Kullanılan kısım : F

Kullanım kodu : II-01, V-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Bitkinin çiçekleri kurutularak kaynatıldığında boya elde edilir.
- Aynı zamanda göz hastalıkları için kullanıldığı söylenir.

Papaver rhoeas L.

Yerel isim : Şakşako

Lokalite : 2, 5, 6, 8

Kullanılan kısım : F

Kullanım kodu : II-01, V-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Bitkinin çiçekleri kurutularak kaynatıldığında boya elde edilir.
- Aynı zamanda göz hastalıkları için kullanıldığı söylenir.

PLATANACEAE

Platanus L.

**Platanus orientalis* L.

Yerel isim : Pelge çınara

Lokalite : 2, 3, 6, 9

Kullanılan kısım : E

Kullanım kodu : II-01

Element : -

Hayat formu : Ph

Gözlem
- Bitkinin taze yaprakları toplanıp kurutulduktan sonra suda kaynatılır ve suyu günde bir bardak içilirse romatizma ve kireçlenmeyi önler.

POACEAE

Aegilops L.

Aegilops triuncialis L. subsp. *triuncialis*

Yerel isim : Kılçık

Lokalite : 2, 3, 5, 6

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem

- Bitki taze iken toplanıp, hayvan yemi olarak kullanılır.

Avena L.

Avena sterilis L. subsp. *sterilis*

Yerel isim : Kılçık

Lokalite : 2, 3, 5, 6

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem

- Bitki taze iken toplanıp, hayvan yemi olarak kullanılır.

Bromus L.

Bromus japonicus Thunb. subsp. *japonicus*

Yerel isim : Gihayi reş

Lokalite : 2, 3, 5

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem

- Koyun bu bitkiyi yediği zaman sütünün tadı acı olur.

Hordeum L.

Hordeum murinum L. subsp. *murinum*

Yerel isim : Kılçık

Lokalite : 2, 3, 5, 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Bitki taze iken toplanıp hayvan yemi olarak kullanılır.
- Kuruduğunda hayvanların yünlerine yapışır ve kolay kolay çıkmaz.

Phleum L.

Phleum exaratum Hochst. ex Griseb. subsp. *exaratum*

Yerel isim : Kamır

Lokalite : 6

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : VI-01

Element : -

Hayat formu : Th

Gözlem
- Gölgelik yapımında örtü olarak kullanılır.

POLYGONACEAE

Polygonum L.

Polygonum cognatum Meissn.

Yerel isim : Gihayi kerıka, Kuzu kulağı, Turşu

Lokalite : 2, 3, 9

Kullanılan kısım : D, E

Kullanım kodu : I-01

Element : -

Hayat formu : H

Gözlem
- Çiğ olarak taze yaprak ve gövdesi yenilir. Ekşi bir tadı vardır.

Rumex L.

Rumex acetosella L.

Yerel isim **:** Turşu

Lokalite **:** 2

Kullanılan kısım **:** D, E

Kullanım kodu **:** I-01

Element **:** -

Hayat formu **:** H

Gözlem
- Çiğköfte yanında taze yaprak ve gövdesi çiğ olarak yenilir.

PORTULACACEAE

Portulaca L.

**Portulaca oleracea* L.

Yerel isim **:** Pırpırım, Pırpar

Lokalite **:** 2, 6, 9

Kullanılan kısım **:** D, E

Kullanım kodu **:** I-01

Element **:** -

Hayat formu **:** Th

Gözlem
- Çiğköfte yanında taze yaprak ve gövdesi çiğ olarak yenilir.

RANUNCULACEAE

Adonis L.

Adonis aestivalis L. subsp. *aestivalis*

Yerel isim **:** Süpürgei sor

Lokalite **:** 2, 3, 5

Kullanılan kısım **:** A

Kullanım kodu : V-04
Element : -
Hayat formu : Th
Gözlem
- Tüm bitki taze iken toplanıp, kurutulur. Demet haline getirilen kuru bitkiler süpürge olarak temizlik işinde kullanılır.

Ranunculus L.

Ranunculus arvensis L.

Yerel isim : Arişefi, Arişevi
Lokalite : 2
Kullanılan kısım : A
Kullanım kodu : VI-06
Element : -
Hayat formu : Th
Gözlem
- İnanışa göre kim bu bitki ile oynarsa evinde ateş çıkar.

Ranunculus asiaticus L.

Yerel isim : Arişefi, Arişevi
Lokalite : 2
Kullanılan kısım : A
Kullanım kodu : VI-06
Element : -
Hayat formu : H
Gözlem
- İnanışa göre göre kim bu bitki ile oynarsa evinde ateş çıkar.

Ranunculus cuneatus Boiss.

Yerel isim : Arişefi, Arişevi
Lokalite : 2
Kullanılan kısım : A
Kullanım kodu : VI-06
Element : -

Hayat formu : H

Gözlem
- İnanışa göre göre kim bu bitki ile oynarsa evinde ateş çıkar.

ROSACEAE

Sanguisorba L.

Sanguisorba minor Scop. subsp. *lasiocarpa* (Boiss.&Hausskn.) Nordb.

Yerel isim : Nefel

Lokalite : 5, 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : H

Gözlem
- Bitki taze iken hayvan yemi olarak kullanılır.

Sanguisorba minor Scop. subsp. *magnolii* (Spach) Briq

Yerel isim : Nefel

Lokalite : 5, 8

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : IV

Element : -

Hayat formu : H

Gözlem
- Bitki taze iken hayvan yemi olarak kullanılır.

RUBIACEAE

Galium L.

Galium tricornutum Dandy

Yerel isim : Zıman hunk

Lokalite : 2, 3, 8

Kullanılan kısım : D, E, G

Kullanım kodu : IV

Element : Akd.

Hayat formu : Th

Gözlem
- Hayvanların dili bu bitkiye değdiği zaman dillerini kanatırlar.
- Ekinlere zarar vererek olgunlaşmasını önler.

SALICACEAE

Salix L.

**Salix alba* L*

Yerel isim : Bisorık, Söğüt

Lokalite : 3, 6

Kullanılan kısım : D

Kullanım kodu : V-05

Element : Avr.-Sib.

Hayat formu : Ph

Gözlem
- Gövde ve dalları çocuk beşiği yapımında kullanılır.

SCROPHULARIACEAE

Antirrhinum

**Antirrhinum majus* L. subsp. *majus*

Yerel isim : Benc

Lokalite : 2

Kullanılan kısım : D, E, F

Kullanım kodu : VII-01

Element : B.Akd.

Hayat formu : H

Gözlem
- Bitkinin gövdesi, yaprakları veya çiçekleri yenildiğinde insanda geçici hafıza kaybına neden olur. Bu durumda kişi uzun süre kendine gelemez.

URTICACEAE

Urtica L.

Urtica dioica L.

Yerel isim : Kerkezok, Isırgan

Lokalite : 1, 4, 6

Kullanılan kısım : D, E

Kullanım kodu : II-01

Element : Avr.-Sib.

Hayat formu : H

Gözlem

- Bitkinin yapraklı genç gövdeleri toplanıp suda kaynatıldıktan sonra suyundan günde bir su bardağı içilirse kalp ve kanser hastalıklarına iyi gelir.
- Bitkiler kurutulup, öğütüldükten sonra su katılarak lapası yapılıp yaralara veya ağrıyan kısımlara haricen sürülür.

Urtica pilulifera L.

Yerel isim : Kerkezok, Isırgan

Lokalite : 1, 4, 6

Kullanılan kısım : A

Kullanım kodu : II-01

Element : Akd.

Hayat formu : Th

Gözlem

- Bitkinin yapraklı genç gövdeleri toplanıp suda kaynatıldıktan sonra suyundan günde bir su bardağı içilirse kalp ve kanser hastalıklarına iyi gelir.
- Bitkiler kurutulup, öğütüldükten sonra su katılarak lapası yapılıp yaralara veya ağrıyan kısımlara haricen sürülür.

VITACEAE

Vitis L.

******Vitis vinifera* L.

Yerel isim **:** Mevuji reş, Kuru üzüm

Lokalite **:** 4

Kullanılan kısım **:** G, E, H

Kullanım kodu **:** II-01

Element **:** -

Hayat formu **:** Ch

Gözlem

- Meyveleri yenildiğinde kan yapar.
- Tohumları kanser hastalarının tedavisinde kullanılır.
- Yapraklarından sarma isimli yemek yapılır.

ZYGOPHYLLACEAE

Peganum L.

Peganum harmala L.

Yerel isim **:** Uzellik

Lokalite **:** 6

Kullanılan kısım **:** G

Kullanım kodu **:** VI-06

Element **:** -

Hayat formu **:** H

Gözlem

- Bitkinin kuru meyveleri bir ipten geçirilerek evlerin duvarlarına nazara karşı asılır.

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Köylerden şehirlere göçün hızlıca arttığı ve kentleşmenin artış gösterdiği günümüzde bunun sonucu olarak kırsalda yaşayan insanların geçmişten günümüze kadar kullanıla gelen geleneksel bitki kullanımları ile ilgili bilgiler, bu bilgilere sahip insanların bu dünyadan göçüp gitmesiyle maalesef geri döndürülemeyecek şekilde ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Ancak bu durumun önüne bu alanda yapılacak etnobotanik çalışmalar neticesinde geçebiliriz.

Araştırma alanını kapsayan ve Şanlıurfa'nın merkez ilçeleri bağlı köylerde yapılan bu etnobobtanik araştırma sonucu kullanımı tespit edilen bitki sayısının (111 takson) tahmin edilenden nispeten daha az olmasının nedenleri şunlar olabilir;

- Araştırma alanı içinde bulunduğu arazinin topoğrafyasının engebeli olmaması nedeniyle bitki çeşitliliğinin çok fazla olmaması
- Topoğrafyanın düze yakın olması nedeniyle köyler arasında bitki kullanımı açısından bilgi alışverişinin olması sonucu aynı bitkinin birçok köyde benzer kullanımının olması
- Bu köylerin kent merkezine ulaşımının kolay olması nedeniyle ihtiyaç duyulan maddelere kolay erişebilmenin sonucu tabiattan daha az yararlanma
- Doğal alanların tahrip edilmesi sonucu (yerleşim, tarla açma, aşırı otlatma vs.) bitki çeşitliliğin azalması,
- Genç nesillerin doğaya ilgisiz kalması.

Bizim bu çalışmamızı da kapsayan etnobotanik çalışmaların sonucunda şu önemli sonuçlara ulaşabiliriz;

- Asırlardır halk tarafından yararlanılan bitkiler üzerinde çalışmalar yapmak bilimsel araştırmalarda sonuca ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Bu sayede hem eldeki veriler bilimsel olarak ispatlanacak hem de zaman ve maddi bakımından kısıtlı imkanlara sahip araştırıcıların bu tarz kayıpları önlenmiş olacaktır.

- Şayet kullanımı nedeniyle yaşamı tehlike altına giren veya girecek olan taksonlar için koruma planları yapılabilcektir.
- Gıda ve hayvan yemi olarak kullanılan bitkilerin kültürü yapılabilecektir.
- Yöre halkı tarafından bilinçsizce kullanılan bitkileri koruma altına almak için yöre halkı bu konuda bilgilendirilebilecektir.
- Son olarak yapılan bu çalışmalarla bitki çeşitliliği kayıt altına alınabilecek ve bitkilerin etnobotanik özellikleri sonraki nesillere aktarılma şansı bulacaktır.

Sonuç olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Şanlıurfa ilinin merkeze bağlı köylerinde yapılan bu etnobotanik araştırma ile halk tarafından çeşitli amaçlar ile kullanılan bitkiler yöresel isimleri ile birlikte tanımlanıp, bu bilgiler tamamen ortadan kalkmadan kayıt altına alınmıştır. Yapılan bu çalışmanın ülkemize ve özelde yöremizde ileride yapılacak bu tip etnobotanik çalışmalara ışık tutacağını ummaktayız.

KAYNAKLAR

AKAN, H., ASLAN, ve M., EKER., 2004 İ. *Capparis* L. (Kapari) Cinsinin GAP Bölgesindeki İşlenmesi, İhracatı ve Son Populasyon Durumu, Ot Sist Bot. Dergisi, 11(1):105-118.

AKAN, H., ASLAN, M. ve BALOS, M.M., 2005a Sanlıurfa Semt Pazarlarında Satılan Dogal Bitkilerin Etnobotanigi, Ot Sistematik Botanik Dergisi, 12(2):43-58.

AKAN, H., ASLAN, M. and BALOS, M.M., 2005b An Assesment of Hand-Made Musical Instruments in Sanlıurfa, IVth International Congress of Ethnobotany, _stanbul, p.5.

AKAN, H., and ARSLAN, M., 2005c. A Folkric and Ethnobotanical Reserch on Şanlıurfa Isot, IVth International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005). İstanbul, p.5.

AKAN, H., AYDOĞDU, M., and KORKUT, M.M., 2005d An Ethnobotanical Research of the Kalecik Mountain Area. IVth International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005), İstanbul, p.56.

AKAN, H., ASLAN, M. ve BALOS, M.M., 2005e GAP Yöresindeki Tıbbi ve Aromatik Bitkiler, TBAG/Ç.SEK/22 Nolu Proje sonuç raporu, 136s.

AKAN, H., KORKUT, M. M., ve BALOS, M. M., 2008 Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma, Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Dergisi, 20(1):67-81.

AKAN, H., KORKUT, M. M., ve BALOS, M. M., 2008. Arat dağı ve Çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma, Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 20 (1): 67-81.

AKAN, H., ve BALOS, M. M., 2008. GAP Bölgesinden toplanan meyan kökü (*Glycrrhiza glabra* L.) taksonunun ihracat durumu, Etnobotanik özellikleri ve tıbbi önemi, Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 20 (2):233-241.

AKAN, H., BALOS, M.M., and TEL, A.Z., 2013. The Ethnobotany of some Legume plants around Bireciak (Şanlıurfa). Adyütayam, 1(1): 31-39.

AKIL, A., ve KAYA, Ö.F., 2013. Kızılkuyu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Şanlıurfa) Fulorası. Ot Sistematik Botanik Dergisi, 20(1): 87-110.

ASLAN, M, AKAN, H, ve BALOS, M.M., 2011 Şanlıurfa'da Bazı Odunsu Bitkilerin Etnobotaniği Üzerine Bir Araştırma. Ot Sistematik Botanik Dergisi, 18(1): 117-137.

AKMAN, Y., 1999. İklim ve Biyoiklim (Biyoiklim Metodları ve Türkiye iklimleri). Kariyer Matbaacılık, Ankara,s 350.

ANONİM, 2010. Şanlıurfa İl Çevre Durum Raporu. İl Çevre ve Orman Müdürlüğü Yayını, Şanlıurfa, 188s.

ANONİM, 2014. Şanlıurfa Meteoroloji İstasyonları Rasat Verileri. DMİ Gen. Müd. Araştırma ve Bilgi İşlem Dairesi Bşk. Arşivi, Ankara.

BALOS, M. M., ve AKAN H., 2007. Zeytinbahçe-Akarçay (Birecik, Şanlıurfa) Arasında kalan bölgenin Etnobotanik özellikleri, Selçuk Ün., Fen-Edeb Fak Fen dergisi, 29:155-171.

BAYTOP, T., 1997 Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara

BAYTOP, T., 1999. Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi Geçmişte ve Bugün, Nobel Tıp Kitapevi İstanbul.

CANSARAN, A., KAYA, Ö.F., 2006. Amasya Merkez İlçe, Bağlarüstü, Boğaköy ve Vermiş Köyleri ile Yassıçal ve Ziyaret Beldeleri Etnobotanik Envanteri 2005. Journal of Cultural Inventory, 5:135-170.

ÇİNİ, M., 1983 Urfa'ya Özgü İlaçlar, Harran Dergisi, Sanlıurfa, 19:6-7

DAVIS, P.H., 1965-1985. Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Vol. 1-9. Edinburgh University Press, Edinburgh.

DAVIS, P.H., MILL, R.R., and TAN, K., 1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Supplement). Vol. 10. Edinburgh University Press, Edinburgh.

ERİK, S., ve TARİKAHYA, B., 2004. Türkiye Florası Üzerine Kebikeç, 17:139-163.

ERTUĞ, F., 2004. Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler. 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Eskisehir, BAŞER, K.H.C ve KIRMER, N. (eds)., ISBN 975-94077-2

FAYDAOĞLU, E., ve SÜRÜCÜOĞLU, M.S., 2011. Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Kastamonu 52-67s.

GÜNER, A., ASLAN, S., EKİM, T., VURAL, M., ve BABAÇ, M.T. (eds.)., 2012. Türkiye Bitkiler Listesi (Damarlı Bitkiler). Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını. İstanbul.

GÜNER, A., ÖZHATAY, N., EKİM, T. and BAŞER, K.H.C., 2000. Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Supplement 2). Vol. 11. Edinburgh University Press, Edinburgh.

KAYA, Ö.F., and ERTEKİN, A.S., 2009. Flora of the Protected Area at the Tek Tek Mountains (Şanlıurfa-Turkey). Ot Sistematik Botanik Dergisi, 16(2):79-96.

KENDİR, G., ve GÜVENÇ, A., 2011. Etnobotanik ve Türkiye'de Yapılmış Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi Ankara, s 49-80

KIZILARSLAN, Ç., 2008. İzmit Körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

NAHYA, Z., 1983. Urfa'da Doğum Gelenek ve Görenekleri, Türk Folklor Araştırmaları, Sanlıurfa, s 73-80.

IŞIKOĞLU, K., 1971. Urfa'da Hastalıkların Tedavi Şekilleri, Türk Folklor Araştırma, 259:5869.

ÖZEL, H., 1999. Güneydoğu Anadolu Bölgesi Tıbbi ve Aromatik Bitkileri, GAP I. Tarım Kongresi, Şanlıurfa. 869-876s RAUNKIAER, C., 1934. The Life Forms of Plants and Statistical Plant Geography. Oxford University Press, Oxford, 632 p.

SAYA. Ö., ERTEKİN, A. S., ÖZEN, H.Ç., HOŞGÖREN, H., ve TOKER, Z., 2001. GAP Yöresindeki Endemik ve Tıbbi Bitkiler, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları Ankara.

SADIKOĞLU, N., 1998. Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 75s.

ŞİMŞEK, I., AYTEKİN, F., YEŞİLADA, E., ve YILDIRIM, Ş., 2002. Anadolu'da Halk Arasında Bitkinin Kullanış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Çalışma Ankara, s 705-720

YILDIRIMLI, Ş., 2004. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği, Kebikeç Dergisi, 17, 175-193.

YÜCECAN, S., 1991. Sindirim Sistemi Rahatsızlıklarında Kullanılan Yöresel Bitkiler, Ç.Ü.Z.F. Dergisi, 6:137-154 s.175-193

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı **:** Mehmet DAĞLI
Uyruğu **:** T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi **:** Şanlıurfa / 02.01.1985
Telefon **:** 0542 625 03 72
Fax **:** -
e-mail **:** etnobiyolog@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	**Ad, İl, İlçe**	**Bitirme yılı**
Lise	:Şanlıurfa Lisesi, Şanlıurfa	2004
Üniversite	:Harran Üniversitesi	2007
Yüksek Lisans	:Harran Üniversitesi	2015

İŞ DENEYİMLERİ

YIL	**Kurum**	**Görev**
2012-2014	M.E.B.	Öğretmen

UZMANLIK ALANI **:** Botanik

YABANCI DİLLER **:** İngilizce

EKLER

Ek Şekil 4.1. Tülmen Köyü'ndeki kaynak kişiler ile yöre bitkileri hakkında görüşme

Ek Şekil 4.2. Çamlıdere Köyü'nde anket çalışması

Ek Şekil 4.3. Payamlı Köyü'nde bitkileri isimlendirirken

Ek Şekil 4.4. Mutlukaya Köyü'nde anket çalışması yapılırken

Ek Şekil 4.5. Külünçe Köyü'nde anket çalışması yapılırken

Ek Şekil 4.6. *Cardaria draba* (kınıberk) yemeği

Ek Şekil 4.7. *Cardaria draba* (kınıberk) ile yapılmış pide

Ek Şekil 4.8. *Anchusa azurea* var. *azurea* (gurizik)'nın çiçeklerini çocuklar emer

Ek Şekil 4.9. *Malva parviflora* (tollik) ile yapılmış yemek

Ek Şekil 4.10. *Carduus pycnocephalus* subsp. *breviphyllarius* (kerbeş) gövdesi soyulup yenilir

Ek Şekil 4.11. *Vitis vinifera* (mevuji reş)'nın meyveleri yazın kurutulup, kışın yenilir

Ek Şekil 4.12. Çamlıdere'de köylüler *Terfezia boudieri* (keme) topluyorlar

Ek Şekil 4.13. *Gossypium hirsitum* (pamuk)'un gövde ve yaprakları yakacak amaçlı toplanır

Ek Şekil 4.14. *Pistacia vera* (kalıkı fıstığa) dalları yakacak amaçlı toplanır

Ek Şekil 4.15. *Peganum harmala* (uzellik) nazardan korusun diye evlerde duvara asılır

Ek Şekil 4.16. *Centaurea virgata* (süpürgei tel)'nın kurumuş dalları süpürge amaçlı kullanılır

Ek Şekil 4.17. *Salix alba* (bisorık)'dan yapılmış bir beşik

Kaynak Kişiler	Yaş	Köy-Mahalle
Fidan ÇATAK	30	Akziyaret
Sevliye YILMAZ	37	Akziyaret
Fatma ÇAKIR	84	Akziyaret
Huriye ÇAKIR	84	Akziyaret
Hücüz ERDEM	77	Akziyaret
Hadi DAĞLI	35	Altın
Ali TAŞ	46	Altın
Hatice TOKUŞ	55	Bağlar
Salih DEMİR	57	Bağlar
Hüseyin DEMİR	63	Çamlıdere
Nuriye ÇİÇEK	76	Çamlıdere
Hüseyin ÇİÇEK	60	Çamlıdere
Halil ÇİÇEK	44	Çamlıdere
Kadir KAYA	70	Çamlıdere
Mehmet IŞIK	40	Hamurkesen
İsmail BADILI	24	Hamurkesen
Abdullah ÇEKİR	60	Hamurkesen
Ramazan MAKSUT	55	Hamurkesen
Salih BADILI	50	Hamurkesen
Mehmet Nur ÇEDİK	70	Hamurkesen
Ali AKREP	33	Kızlar
Abdullah AKREP	29	Kızlar
Mehmet Ali YAŞAR	57	Kızılkuyu
Murat DEMİRKOÇ	32	Kızılkuyu
Ramazan ATEŞ	41	Külünçe
Fatma ATEŞ	64	Külünçe
Ayınzeliha DAĞLI	75	Külünçe
Şerife SAĞIR	70	Külünçe
Ramazan DAĞLI	60	Külünçe
Ali AĞIŞ	52	Merkez
Filiz AĞIŞ	43	Merkez
İbrahim Halil DEMİRBAŞ	26	Merkez
Halil ÖRDEK	19	Merkez
Selahattin CANLI	27	Merkez
Halil YILDIZ	24	Merkez
Ayşe YILDIZ	49	Merkez
Mahmut ÇİFTÇİ	16	Merkez
Sara ÇİFTÇİ	46	Merkez
Halil ÇİFTÇİ	27	Merkez
İbrahim ÇİFTÇİ	46	Merkez
Zemzem BULUT	51	Merkez
Salih BULUT	42	Merkez
Süleyman BULUT	57	Merkez
Mustafa GÜMÜŞKAN	18	Merkez
Hasan BOZKURT	18	Merkez
Aziz ÇİFTÇİ	40	Merkez
Abdullah KAYNAK	24	Merkez
Hülya ÇELİK	39	Merkez
Hasibe ÇELİK	28	Merkez
Şerife ÇELİK	20	Merkez
Gamze ÖZBEK	67	Merkez
Emine ÖZBEK	67	Merkez
Mustafa YILDIRIM	27	Merkez
Mustafa AKTEKİN	35	Merkez
Ahmet ACI	42	Merkez
Ali DÜZBAYIR	42	Merkez

Müslüm YILDIZ	60	Merkez
Kenan AYDOĞDU	23	Merkez
Ahmet SENVEREN	45	Merkez
Zeynep SENVEREN	22	Merkez
İkram SENVEREN	39	Merkez
Mustafa ABUHANDAN	32	Merkez
İzzettin CANLI	40	Merkez
Kerime KOŞAR	84	Merkez
Mehmet DEMİR	72	Merkez
Hatice YILMAZ	71	Merkez
Hasan YILMAZ	65	Merkez
Eyüp TAŞ	32	Merkez
Hacı SALGUT	41	Merkez
Fatma SALGUT	39	Merkez
Sıdıka SALGUT	27	Merkez
Aydın SALGUT	25	Merkez
Halil OBA	40	Merkez
Mehmet ÇAY	18	Merkez
Mehmet ÇİFTÇİ	72	Merkez
İsa BOZDAĞ	24	Merkez
Dahan BOZDAĞ	49	Merkez
Dünya BUGENÇ	42	Merkez
Hüseyin BOZDAĞ	34	Merkez
Adul ELMA	60	Merkez
Ali ELMA	95	Merkez
Mehmet BOHÇALI	50	Merkez
Mehmet EDE	45	Merkez
Eyüp AKDEMİR	90	Merkez
Sabiha ÇELİK	42	Merkez
Zeytun DURSAK	40	Merkez
İsa SAK	29	Merkez
Zeki SAK	48	Merkez
Fuat KAYICI	40	Merkez
Mustafa KILIÇ	46	Payamlı
Salih KILIÇ	32	Payamlı
Nebi KILIÇ	45	Payamlı
Naile KILIÇ	45	Payamlı
Amşe KILIÇ	30	Payamlı
Üvaş KILIÇ	35	Payamlı
Ayne KILIÇ	70	Payamlı
Mahmut KARATAŞ	63	Tülmen
Ömer Faruk ASLAN	55	Tülmen
Bakır RASTGELDİ	60	Tülmen
Zeliha DAĞLI	80	Yukarı İçkara
Feride SAĞIROĞLU	70	Yukarı İçkara
Osman SAĞIROĞLU	60	Yukarı İçkara
Ali KARATAŞ	65	Yukarı İçkara
Abdullah SAĞIROĞLU	21	Yukarı İçkara
Mehmet Ata DAĞLI	19	Yukarı İçkara